

10 oktober 2011

Gemeente Haarlem

Conceptnota Ruimtelijke Kwaliteit

Deel 1 • Visie op ruimtelijke kwaliteit

INHOUD

1 INLEIDING.....	3
1.1 Ruimtelijke kwaliteit en duurzame verstedelijking.....	3
1.2 Doel	4
1.3 Opzet	5
2 HAARLEM EIGEN	6
2.1 Haarlemmers	6
2.2 Overheden.....	7
2.3 De mentaliteit van Haarlem	7
2.4 Haarlem eigen: aanbevelingen	9
3 HET STADSLANDSCHAP VAN HAARLEM: GENEREUS, PRODUCTIEF EN MET ALLURE.....	10
3.1 Een gegroeid stadslandschap	10
3.2 De essentie van het stadslandschap.....	10
3.3 Het stadslandschap van Haarlem: aanbevelingen.....	11
3.4 De vier delen van het Haarlemse stadslandschap	13
3.4.1 De beschermde stad	14
3.4.2 De geconsolideerde stad.....	16
3.4.3 De stad in transformatie	18
3.4.4 De lange lijnen	20
4 DE GOUDEN REGELS	22
Bijlage De ruimtelijke ontwikkeling van Haarlem	24
Bijlage Ruimtelijke beleidsstukken.....	28
Colofon	50

1 INLEIDING

Met de Visie op Ruimtelijke Kwaliteit wil de gemeente Haarlem zich uitspreken over de richting waarin de stad zich ontwikkelt. De Visie op Ruimtelijke Kwaliteit dient als ambitie- en referentiekader voor ruimtelijk beleid. Het belangrijkste doel daarbij is om de stad duurzamer te maken. Het kan geen kwaad om deze modieuze en multi-interpreteerbare begrippen, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid, hier nader te definiëren. Niemand is er namelijk tegen (er wordt al gesproken van duurzaamisme als architectuurstroming), maar wat betekenen ze concreet voor Haarlem? Beide begrippen hebben een ruimere, meer integrale betekenis dan gewoonlijk wordt gedacht.

1.1 RUIMTELIJKE KWALITEIT EN DUURZAME VERSTEDELIJING

Ruimtelijke kwaliteit gaat verder dan het zo goed mogelijk inpassen van gebouwen en straatmeubilair. Ruimtelijk Kwaliteit kan worden omschreven als de balans tussen gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde.¹ Gebruikswaarde gaat over de functionele kwaliteiten van een ruimtelijk initiatief: de geschiktheid van een functie op een plek, een doelmatig gebruik, een doelmatig aanleg en doelmatig beheer, bereikbaarheid en efficiëntie.

Belevingswaarde gaat over wat de gebruiker aangenaam en vertrouwd vindt, de beeldkwaliteit, en omvat begrippen als diversiteit, vorm, compositie, herkenbaarheid, attractiviteit en schoonheid. Toekomstwaarde gaat over duurzaamheid, tijd, uitbreidbaarheid, aanpasbaarheid en flexibiliteit. Met andere woorden: een ruimtelijk initiatief dat bestand is tegen de tand des tijds. Deze drie waarden gelden voor alle ruimtelijke schaalniveaus: van het aanbrengen van een dakkapel tot het maken van een masterplan. Voor ruimtelijke kwaliteit gelden geen algemene objectieve regels of oplossingen. Het is het vermogen van de stad om transformaties op vloeiende en gebiedseigen wijze te kunnen opnemen, zodat de stad herkenbaar blijft. De balans tussen de drie waarden zal daarbij telkens anders liggen. Het is afhankelijk van de plannen, de plek en de mensen hoe ruimtelijke kwaliteit eruit ziet.

Daarnaast veranderen de opvattingen over wat ruimtelijke kwaliteit is door de tijd heen. Volgens de VROMraad zou een duurzame ruimtelijke ordening, of 'duurzame verstedelijking' het uitgangspunt moeten zijn voor deze tijd. Dit is aansprekend voor Haarlem, de stad die in 2030 klimaatneutraal wil en daar de Groene Mug voor

in het leven heeft geroepen. Duurzaamheid betreft meer dan het gebruik van zonnepanelen en spaarlampen en het stimuleren van elektrische auto's. Naast de klimaatgerichte duurzaamheid is het begrip ecologische duurzaamheid ook op de gebouwde omgeving van toepassing, waarbij het dan gaat om het zo zorgvuldig mogelijk ontwerpen en beheren van de stromen in een stad (producten, energie, verkeer, afval). Sociale duurzaamheid heeft te maken met de leefbaarheid en leefkwaliteit van een plek – steden veranderen, maar daarbij is het de uitdaging dat zij voor haar bewoners herkenbaar en vertrouwd blijven. In de stedelijke ruimte betekent duurzaamheid het maken en beheren van een robuust stelsel van openbare ruimtes, herkenbaar en passend bij het karakter van de stad. Duurzaamheid in de stedelijke ruimte is geen vrijblijvende keuze meer, maar een cruciale factor voor het vestigingsklimaat. Niet alleen merken steden dat het nodig is om het 'eigene' van de stad opnieuw uit te vinden, de tweede urgente reden is het feit dat de oude bouwpraktijk nooit meer terugkomt. Zestig jaar lang hebben we Nederland ontwikkeld voor een verdubbeling van de bevolking, nu gaat het nog om geringe groei en in gebieden buiten de Randstad zelfs vaak om krimp. We moeten het dus

¹ VROMraad, Verkenning ruimtelijke Kwaliteit, Februari 2011.

doen met wat we hebben, en de kwaliteit ervan moet goed zijn. Voor veel mensen is dit een lastige mentale switch, van de oude reflex van groei en nieuwbouw naar een nieuwe praktijk van bouwen naar ombouwen, van precies programmeren en contextueel maatwerk. Het werken met de bestaande stad als uitgangspunt vraagt een grote verandering in denken en doen, in strategie en proces, in instrumenten en middelen. Deze omschakeling raakt niet alleen de bouwsector, maar ook de opdrachtgevers en de overheid, en de burgers. Haarlem is bij uitstek geschikt voor deze omschakeling. De kwaliteiten en het vestigingsklimaat van de binnenstad zijn een toonbeeld van duurzaamheid in de stedelijke ruimte, maar ook de gebieden buiten de binnenstad kunnen elk vanuit hun eigen kwaliteit sterker worden. Gebiedsontwikkeling kan ook duurzaam zijn. Heel concreet: het combineren van meerdere functies in één gebouw of gebied is duurzaam. Leegstaande gebouwen herbestemmen is over het algemeen duurzamer dan slopen en nieuwbouwen. Het laten staan van oude gebouwen of structuren is ook sociaal duurzaam: het vasthouden van de herinnering en betekenis van een plek in de stad, zodat de stadsbewoners zich ermee blijven identificeren – sociale duurzaamheid in plaats van ontworteling. Nieuwe toevoegingen aan het stedelijk weefsel zouden zich vanuit het duurzaamheidsprincipe moeten verhouden tot de plek in de stad. Duurzaam is ook om nieuwe gebouwen toekomstbestendig te maken, flexibel indeelbaar en bestand tegen de tand des tijds. Kortom: duurzame verstedelijking omvat naast klimaatgerichte opgaven, ook transformatie en hergebruik van het stedelijk weefsel en sociale kwesties als leefbaarheid en leefkwaliteit.

In deze Visie op Ruimtelijke Kwaliteit gaat het wat het stedelijk weefsel betreft om het ontwerp en de inrichting van de lange lijnen en structuren van de stad, de gebouwde en groene ruimtes én de sfeer van de stad. De verkenning van de VROMraad ondersteunt deze noties. 'Denken over ruimtelijke kwaliteit en duurzame verstedelijking betekent dat het verhaal van de duurzame samenleving uitgebreid moet worden met nieuwe perspectieven op de kwaliteiten

van stad en land in hun onderlinge samenhang, de groene kwaliteiten van steden, de stedelijke kwaliteiten van het landschap, de kwaliteit en het comfort van vervoersystemen, de mogelijkheden van alternatieve energieopwekking, et cetera. Hier moet sprake zijn van kwaliteitsbeleid.' Meer concreet voor Haarlem stelt de Kadernota Haarlem Duurzaam uit 2011 dat het vooral gaat om twee zaken. Ten eerste 'het beschermen en toekomstbestendig maken van de fysieke en functionele kwaliteiten van Haarlem. Zo stelt o.a. klimaatverandering nieuwe eisen aan de inrichting van de stad'. En ten tweede: Het verduurzamen van het ruimtegebruik. Hoe bevorder je een efficiënt en meervoudig ruimtegebruik, zonder de leefomgevingskwaliteit aan te tasten?' Het nadenken over een duurzame verstedelijking was voor Haarlem overigens niet nieuw. In 2006 werd de Nota Duurzame Stedenbouw vastgesteld. Duurzame stedenbouw draait om het behoud en herstel van historische structuren enerzijds en het stimuleren van eigentijdse ruimtelijke ontwikkelingen anderzijds.

Hoe voelt Haarlem, wat zijn de unieke plekken en eigenschappen van de stad? Welk type bedrijvigheid past bij Haarlem? Wanneer de kans wordt gegrepen om het belang van economische duurzaamheid te verbinden met dat van ruimtelijke kwaliteit, ontstaat een goede basis voor de toekomst: een stad die sociaal, fysiek en economisch duurzaam is, waarin stromen van mensen, energie, goederen en diensten op gebiedseigen wijze in het stedelijk weefsel zijn opgenomen.

Voor Haarlem is ruimtelijke kwaliteit een belangrijke troef om bewoners, investeerders en bezoekers aan zich te binden. De Visie Ruimtelijke Kwaliteit is een instrument om als stad het ruimtelijk beleid consistent te houden, het vizier op de langere termijn te richten, de kwaliteiten te borgen en te versterken, zonder overigens de 'stad op slot te gooien' en niet meer open te staan voor initiatieven en verandering. Het gaat er om de dynamiek in te zetten om de kracht en de historisch gegroeide identiteit van de

stad door te ontwikkelen en te versterken. Bovendien heeft Haarlem gebieden en stadsdelen met een ontwikkelings- en transformatieopgave, waarin het de uitdaging is om de ruimtelijke (en sociale) kwaliteit van de stad te verbreden of te verdiepen.

Het opstellen van de Visie Ruimtelijke Kwaliteit mag niet worden verward met het van de grond af opbouwen van nieuw ruimtelijk beleid. De visie komt voort uit het bestaande beleid en vult deze aan met waarnemingen en observaties die bijdragen aan het begrijpen van Haarlem als unieke stad. Daarvoor zijn meer dan zestig gemeentelijke, regionale en provinciale nota's uit de afgelopen tien jaar doorgenomen – nota's die telkens een deelaspect behandelen, zoals openbare ruimte, mobiliteit, daklandschappen of economisch vestigingsklimaat. De analyse van deze nota's is als bijlage in dit rapport opgenomen. De samenhang en complementariteit tussen deze beleidsstukken dreigt in de veelheid uit beeld te verdwijnen.

1.2 DOEL

De Visie op Ruimtelijke Kwaliteit geeft een integrale (stadsbrede)visie op ruimtelijke kwaliteit die voor ieder nieuw ruimtelijk plan de basis vormt. Daarnaast heeft tot doel om Haarlem weer zichtbaar te maken in het beleidslandschap en komend ruimtelijk beleid af te stemmen, consistent en transparant te maken. Het gaat om prioriteiten stellen en keuzemogelijkheden inperken. Voor burgers, bewoners, investeerders, ontwikkelaars en ambtenaren wordt duidelijk welke richting gekozen wordt voor de langere termijn en hoe zich dit vertaalt in ruimtelijke kwaliteit en differentiatie. Met de visie kan de stad kernachtig uitdragen waar haar kracht en haar ambitie ligt en de prioriteiten door alle schalen en sectoren laten terugkomen. Behalve voor communicatie is de Visie op Ruimtelijke Kwaliteit ook een kompas voor ontwikkeling, dat bestaande en toekomstige nota's, structuur- en gebiedsvisies, erfgoedbeleid en bestemmingsplannen vooraf van een koers voorziet.

De Visie op Ruimtelijke Kwaliteit is geen projectendocument, maar een koersdocument, waaraan afzonderlijke ruimtelijke projecten getoetst zullen worden. Er wordt uitgegaan van bestaande kwaliteiten van Haarlem maar ook van gewenste ontwikkelingen. De relatie tussen duurzaamheid, in de zin van toekomstbestendigheid en de kwaliteit van de leefomgeving, cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit is een belangrijke thema van de visie. De visie richt zich op hoofdlijnen en samenhang tussen bebouwde en onbebouwde ruimte. Hiervoor zijn tien gouden regels geformuleerd die een prioriteit voor ruimtelijke ontwikkeling in Haarlem uitspreken. Met andere woorden: het zijn sturingrichtlijnen voor alle projecten en beleid voor de ruimtelijke ontwikkeling in Haarlem. De gouden regels zijn te vinden in hoofdstuk 4. Deze tien regels bieden geen concrete oplossing voor elk denkbaar vraagstuk. Het maken van inhoudelijke afwegingen wordt vergemakkelijkt. De uitwerking en details zijn in andere beleidsdocumenten vastgelegd of komen terug in de Beoordelingscriteria Ruimtelijke Kwaliteit.

Het werken met de Visie op Ruimtelijke Kwaliteit vergt ook iets van de gemeentelijke organisatie. Heel praktisch zal de Visie op Ruimtelijke Kwaliteit in ieder nieuw ruimtelijk product weerklinken en worden geconcretiseerd. Deze koers past niet bij een sectoraal ingerichte gemeentelijke organisatie met afgebakende domeinen, omdat er dan in breuken wordt gedacht in plaats van verbindingen. Een samenhangend en integraal verhaal waarin het profiel en verhaal van de gemeente naar voren komt, biedt transparantie, efficiency en complementariteit. Dat is duurzaam.

1.3 OPZET

Deze visie begint met een onderzoek naar wat Haarlem eigen is (hoofdstuk 2). Dit is gevraagd aan enkele (oud) Haarlemmers (2.1), gespiegeld aan uitspraken in beleidsdocumenten op stedelijk, provinciaal en metropolitaan niveau (2.2), en verbonden met specifieke Haarlem eigenschappen zoals die uit reisbeschrijvingen

en (historische) bronnen naar voren komen (2.3). De typering van het eigene van Haarlem helpt om beslissingen omtrent de ruimtelijke koers en daarmee het gewenste vestigingsklimaat van Haarlem te concretiseren. De aanbevelingen die hieruit voortvloeien zijn te lezen in 2.4. In hoofdstuk 3 wordt Haarlem neergezet als een stadslandschap in vier delen, met elk eigen bestaande ruimtelijke karakteristieken, maar ook specifieke ruimtelijke opgaven: de beschermde stad, de geconsolideerde stad, de stad in transformatie en de lange lijnen die alles samenbinden, oriëntatie geven en de stad als één geheel ervaarbaar maken. De vierdeling vormt de basis voor de vier regieniveaus in de Beoordelingscriteria Ruimtelijke Kwaliteit. Het hoofdstuk wordt afgesloten met aanbevelingen over het stadslandschap (3.4). De Gouden Regels, de sturingrichtlijnen voor alle projecten en beleid voor de ruimtelijke ontwikkeling in Haarlem, staan in hoofdstuk 4. Als bijlagen zijn opgenomen een korte schets van de ruimtelijke ontwikkeling van Haarlem en een overzicht van de ruimtelijk beleidstukken waarop deze visie is gebaseerd.

2 HAARLEM EIGEN

Het gaat goed met Haarlem. De stad scoort hoog op een aantal populaire lijstjes. Haarlem is de beste grote woongemeente (Elsevier, 29 juni 2011). Voor het eerst sinds 1966 kent Haarlem een vestigingsoverschot dankzij een flinke instroom van Amsterdamse huishoudens. In 2000 verhuisden er 1051 Amsterdamse huishoudens naar Haarlem, in 2009 al 1413 (Jaarstatistiek 2010, gemeente Haarlem). Haarlem werd in 2009 verkozen tot meest gastvrije stad. Haarlem was beste winkelstad in 1994, 2004 en 2005 en er werd in de zomer van 2011 ruim vijf keer vaker naar een hotelkamer gezocht dan in dezelfde periode vorig jaar.

Om het succes van Haarlem uit te bouwen, is het van belang te begrijpen wat het unieke van Haarlem is. Hoe kan de stad getypeerd worden, zoals ook een individu getypeerd kan worden met zijn of haar kenmerkende eigenschappen? Net als een mens verandert en groeit een stad door de tijd, maar zijn de belangrijkste eigenschappen in vroegere jaren gevormd en vastgelegd. De typering van het eigene van Haarlem helpt om beslissingen omtrent de ruimtelijke koers en daarmee het gewenste vestigingsklimaat van Haarlem te concretiseren. De aanbevelingen die hieruit voortvloeien zijn te lezen in 2.4.

2.1 HAARLEMMERS

Desiree, interieurarchitect, 40 jaar, van haar 18e tot 35e in Haarlem gewoond: 'Voor mij is Haarlem synoniem met ontspanning, het is een leisure city, geen werkstad. Er zijn terrasjes, groen, aanlegsteigers in het Spaarne, chique winkels voor zeepjes, kruiden, boeken en mode, concertzalen en veel sport. Volgens mij heeft Haarlem de meeste restaurants op het aantal inwoners. In Rotterdam, waar ik nu woon, denk ik: ik moet aan het werk, ik mag hier niet zitten. Dat gevoel past nu beter bij mijn creatieve bedrijf. Haarlem heeft minder dat broedplaatsgevoel en is een gesloten systeem: de bedrijven in de Waarderpolder

exporteren nauwelijks, maar leveren hun producten terug aan de Haarlemmers.'

Rutger, 40, marketingdirecteur, opgegroeid in Haarlem: 'Haarlem is de meest Britse stad van Nederland. In de zin van tradities en keeping up appearances. Stad van geschiedenis en literatuur. Grote schrijvers en de boekdrukkunst. Frans Hals. De Haarlemmerhout als long van de stad, het Spaarne als lieflijk watertje om te roeien, niet voor koopvaardij en visserij. De duinenrij met de oude villa's van Bloemendaal, Overveen en Aerdenhout drukken een stempel op de stad. Ook in de slechtere wijken voelt Haarlem nooit echt bedreigend. Het Sodom en Gomorra is Amsterdam, dat lonkt voor alle Haarlemse jeugd. Haarlem heeft een "droge" kant en een "natte" kant, de duinen met de dure mooie buurten op staal gefundeerd en de natte polderkant van Schalkwijk. Het Spaarne is de waterscheiding. Toch is het centrum het meest tot de verbeelding sprekend met de St. Bavo als absoluut hoogtepunt. De kathedraal is van grote afstand al beeldbepalend. Met helder weer is vanuit Amsterdam het silhouet duidelijk te zien. Mooi afgezet tegen de hoge beboste duinen. Haarlem heeft voor toeristen de perfecte mix van historie (hofjes, kerken, theaters, grachten, Teylers en Frans Hals) maar ook goede winkels en restaurants, zonder de nadelen van Amsterdam: vervuiling, massa, zakkenrollers en brommerjongens. Haarlem als braaf broertje van de Grote stad. Een beetje dandy en zelfgenoegzaam.'

Corine, 40, architect, opgegroeid in Schalkwijk: 'Haarlem is multicultureel, groen en geeft een dorps gevoel. Het is er veilig.'

Wicher, 43, advocaat en vroeger middelbare scholier in Haarlem: 'Haarlem heeft het imago van gezapigheid,

vergelijkbaar met Den Haag. Er gebeurt niet bijzonder veel, want - is het idee - als je echt wat wilt, ga je naar Amsterdam. Om te wonen kom je wél naar Haarlem: de huizenprijzen zijn er lager, er is meer groen, het is er 'witter' en heeft een kindvriendelijker imago. De oriëntatie op de duinen en de zee is sterk. Haarlem ten noorden van het spoor heeft een eigen karakter. De rest van Haarlem ziet 'noord' als ongunstig, armoedig of volks. Dit is een gevoel, niet per se juist, dat vooral in Haarlem-Zuid leeft, dat overloopt in Heemstede. Heemstede is de woonstee van de gegoede burgerij met te weinig geld voor het westelijk gelegen duingebied (Bloemendaal-Overveen-Aerdenhout-Vogelenzang). Voor het bloeiende industriële Haarlem moeten we ver teruggaan, naar de tijd van scheepsbouw en bier. Ook de Drostefabriek natuurlijk, bijna overal te ruiken bij noordenwind. Haarlem is voor mij bijzonder vanwege de overzichtelijkheid en kleinstedsheid, zonder provinciaals, dat wil zeggen naar binnen en op zichzelf gekeerd te zijn. De nabijheid van Amsterdam bepaalt dat, de quasi arrogante, ruime blik van Amsterdammers is er in Haarlem ook.'

GertJan (40), beheerder van Kunstfort Vijfhuizen en geboren en getogen in Haarlem, woont aan het Spaarne: 'Eigenlijk moet je deze vraag niet stellen aan een Haarlemmer, deze mensen zijn erg kritisch (zelfs negatief) over hun eigen stad, nu valt dat in mijn geval wel mee, ik ben erg gelukkig met mijn woonomgeving. De Haarlemse binnenstad wedijvert met die van Delft en Leiden. De binnenstad is waar het gebeurt. Daarbuiten wordt gewoon, gewerkt en gerecreëerd. Sommige mensen zullen het hier niet mee eens zijn. Haarlem is een stad van weinig gekkigheid, geen extroverte bedoening, soms zelfs wel een beetje saai daardoor.'

Ard, 47, uitbater van een Haarlems eetlokaal, opgegroeid

in Haarlem, maar er vanaf zijn 22ste niet meer woonachtig: 'Haarlem is een stad waar een rivier door stroomt waar te weinig mee gedaan wordt. Haarlem is een retail stad. Haarlem is een vrij relaxte stad. Haarlem is een horeca stad met uit de omgeving grote aan zuigende werking. Haarlem vind ik een ondernemende stad waar vrij veel wordt georganiseerd op verschillende fronten.

Haico en Marga (50 en 45), grafisch ontwerpers in Haarlem: 'Wij zijn import en wonen in het overwegend blanke centrum, dat kleurt het beeld natuurlijk wel. Haarlem is een voorzichtige stad, er is weinig spraakmakende hedendaagse architectuur. Wij zien de stad door de centrale ligging als de perfecte 'satellietwijk' van Amsterdam, met zijn eigen stedelijke kwaliteiten. Je hoeft niet weg, maar bent ook snel in bijvoorbeeld Amsterdam. De voorzieningen zijn van hoog niveau: musea (oudste museum van Nederland), filmhuis, theater, schouwburg, muziektheater, restaurants, winkels, en toch heerst er een dorpse en kleinschalige sfeer. De mentaliteit is er ook minder gehaast dan bijvoorbeeld in Amsterdam, ook omdat het verkeer minder dominant aanwezig is. De bevolking heeft een hoog opleidingsniveau en een mooie mix: universitair, ondernemers, creatief (veel acteurs, tv-persoonlijkheden en schrijvers).

2.2 OVERHEDEN

Het is interessant om bovenstaande meningen te spiegelen aan uitspraken in de verschillende beleidsdocumenten op stedelijk, provinciaal en metropolitaan niveau. Uit het coalitieakkoord 2010-2014: 'De kracht van onze stad is onze goed opgeleide bevolking, onze rijke historie, talrijke monumenten en aantrekkelijke groene omgeving, vlakbij de duinen, de zee en Amsterdam.' Verder: 'Haarlem moet, als centrumstad in Zuid-Kennemerland, een bijdrage leveren aan de versterking van de (internationale) concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam. Een heldere positionering van Haarlem ten opzichte van Amsterdam, Haarlemmermeer en Schiphol is cruciaal. [...] Kortom: de kracht van Haarlem is de kracht van kwaliteit.' In de visie van de Metropoolregio is Haarlem het rustpunt

in een turbulente regio. Uitgaan van het bestaande dus, met voor Haarlem de troeven van een sterke historische identiteit, de luwte van de menselijke maat en de nabijheid van een aantrekkelijk (kust)landschap. Impliciet stelt de MRA dat Haarlem niet de stad is van grote hoofdkantoren (dat is de Zuidas) maar het moet hebben van haar vestigingsklimaat in een monumentale omgeving en als centrumstad van Zuid-Kennemerland.

De provincie Noord-Holland ziet het vasthouden aan de bewezen kwaliteit als speerpunt voor Haarlem. Het nieuwe zit vooral in recreatief gebruik van die kwaliteiten en het versterken van de ontsluitingsstructuur. Impliciet wordt gesteld dat het laatste punt, de verkeersdynamiek, niet ten koste mag van de bestaande kwaliteit, omdat daarmee het kind met het badwater wordt weggegooid.

De Kamer van Koophandel tenslotte bevestigt het beeld uit de beleidsdocumenten. Haarlem telt relatief veel bedrijven in de sector Adviesdiensten, en de economie van de regio wordt ook wel omschreven als diensteneconomie. Veel bedrijven uit de kennis intensieve dienstverlening ('KIBS' Knowledge Intensive Business Services) zijn ZZP-ers die werken vanuit huis in de luxe woongebieden zoals Aerdenhout en Bloemendaal. ICT bedrijven zitten in de binnenstad van Haarlem en langs de A9, terwijl er twee grote werkgevers uit de Life Science (farmacie) industrie in Haarlem gevestigd zijn. Dan is er natuurlijk toerisme, recreatie en horeca. Vooral in de laatste sector zijn Haarlemse ondernemers sterk vertegenwoordigd. De onderwijsinfrastructuur ondersteunt de velden horeca, cultuur, media en creatieve industrie.

2.3 DE MENTALITEIT VAN HAARLEM

Bovenstaande mini-interviews vertolken de mening van nu, de indrukken van Haarlem. De uitspraken uit de beleidsnota's geven het beeld van de professionals die dagelijks aan Haarlems stedelijk gebied werken. Wat gebeurt er als we de waarden uit de interviews en beleidsnota's verbinden met de geschiedenis van de stad? Met andere woorden: welke waarden zijn duurzaam gebleken voor Haarlem, zijn geworteld in de stad en dus

Haarlem eigen? Want daar gaat duurzaamheid in de kern over: voortbouwen op waarden die zich bewezen hebben. Dat zijn niet alleen fysieke waarden, die gaan over gebouwen, straten, pleinen, parken en landschap, maar vooral mentale waarden, de eigenschappen die Haarlem heeft.

Wat zijn, naast de veelgehoorde opmerkingen over de stad, de diepere eigenschappen van de stads cultuur van Haarlem? Welke mentaliteit heeft ervoor gezorgd dat Haarlem de stad geworden is die nu zo positief ervaren wordt - en welke lessen kunnen we leren van de founding fathers van Haarlem? De bloeitijd en groei van Haarlem ligt ontegenzeggelijk in de zeventiende en achttiende eeuw, en in die tijd waren twee import-bevolkingsgroepen cruciaal voor het huidige Haarlem: de (katholieke) Vlamingen en de doopsgezinden. Iedere groep zorgde op zijn eigen manier voor groei en bloei van de stad.

De Vlamingen vormen een bevolkingsgroep die de kleur en het stadsbeeld van Haarlem sterk hebben bepaald. In 1622 was het bevolkingsaantal van de stad - mede door de toestroom van Vlamingen (vooral Gentenaren) na de val van Antwerpen (1585) - verdubbeld. De immigranten uit het zuiden brachten een nieuwe zin voor kunst en verfijning mee. De beroemdste Haarlemse schilder en architect, Frans Hals en Lieven de Key, waren Vlamingen die met hun netwerk voor een nieuw cultureel klimaat zorgden. Hooggeschoolde ambachtslieden als zilversmeden en boekdrukkers vonden in de stad al snel een markt voor hun producten. Vlaamse textielarbeiders versterkten de laken- en linnenindustrie. De kleinschaligheid en intimiteit van de binnenstad is terug te voeren op de aanwezigheid van Vlaamse bouwers en stadsbouwmeesters. Na de verwoestingen door de Spanjaarden en een stadsbrand bouwde Lieven de Key met Vlaamse bouwlieden de stad weer op in 'Haarlemse stijl': horizontale accenten, Tudorbogen op kraagsteentjes met kopjes, leeuwenmaskers in het fries en vele specken (blokjes) in de gevels. Vanaf de trappen van het stadhuis is de Grote Markt een Vlaams plein, zo prijst het Vlaamse online lifestyle magazine 'weekend.be' aan. De Vlaamse kunstenaars en

ambachtslieden zijn de makers van het unieke stedelijke interieur van de binnenstad van Haarlem. In bredere zin gaat het natuurlijk om het Vlaamse gevoel dat ook in de interviews zo sterk naar voren komt: dorps, dandy, relaxed en cultureel van hoog niveau - overzichtelijk en kleinsteds, zonder provinciaals te zijn.

Een tweede lijn in de stad die veel van Haarlems allure, mentaliteit en tradities verklaart is die van de doopsgezinden, die rond 1600 veelal uit Schotland om geloofsredenen naar Haarlem waren gekomen. Bij de Doopsgezinden worden niet de kinderen al gedoopt, maar pas de mondige volwassenen die eerst een persoonlijke geloofsbelijdenis hebben afgelegd. Omdat doopsgezinden geen overheidsfuncties konden en wilden uitoefenen, werden velen van hen koopman, geneesheer, boekverkoper, apotheker of kunstenaar. Door hard te werken en slim te trouwen en te erven werd het een rijke gemeenschap. De gemeente profiteerde daarvan mee. Al in de zeventiende eeuw werden grote bedragen geschonken of gelegateerd, waaruit fondsen ontstonden, die het mogelijk maakten om 'ruim te bedeele'.

In de achttiende eeuw kregen de doopsgezinden in Haarlem steeds meer aanzien. Zijdekoopman en bankier Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) legde verzamelingen aan van wetenschap en kunst. De Teylers Stichting is nog steeds actief op die terreinen en de Nederlandse regering heeft het voornemen het Teylers museum voor te dragen als UNESCO-werelderfgoed. Het stadsbeeld van Haarlem is vol met gebouwen die doopsgezinden in classicistische stijl door toparchitecten lieten bouwen: kerken natuurlijk, maar ook vele hofjes, voortkomende uit een actieve liefdadigheid en armenzorg en nog altijd springlevend. De Duitse architect Karl Scheffler die in 1930 een reisverslag van Holland maakte verbaasde zich over de vele buitenplaatsen rond de stad, aangelegd door doopsgezinden en schreef: 'Besitzfreudige Menschen haben sich, ihren Kindern und der Gemeinschaft hier ein Paradies geschaffen, woran nicht nur die Eigentümer teilhaben.'

De mentaliteit van private investeringen voor publieke (vaak culturele) doelen is geen geschiedenisles, maar kan als

typisch Haarlemse kracht het profiel van de stad helpen versterken. Haarlem als stad met krachtige weldoeners en financiers: de lange lijn is er nog altijd. De tot beste winkel van Haarlem uitgeroepen 'De wereld van Jansje' is een initiatief van de doopsgezinde gemeente en de Hartekamp Groep. Haarlem was als vestigingsklimaat duurzaam voordat het woord was uitgevonden, en dat kwam in hoge mate omdat doopsgezinde burgers zich inzetten voor het stadsbeeld, zwakkere medeburgers hielpen en daarnaast allure gaven aan de stad, door te investeren in wetenschap, kunsten, stadsvilla's en hofjes. Waren de Vlamingen de makers van het zeventiende-eeuwse stedelijke interieur van Haarlem, de doopsgezinden waren de weldoeners en financiers die de voornaamheid van het achttiende-eeuwse Haarlem met een stroom van classicistische bouwwerken bepaalden.

Na de achttiende eeuw is er geen periode geweest waarin het stedelijke klimaat van Haarlem zo sterk werd bepaald en gevormd door haar eigen bevolking. In veel Hollandse steden zorgde de industriële revolutie voor een make-over van het stadslandschap, in Haarlem niet. Natuurlijk vestigden zich ook in Haarlem verschillende fabrieken, waaronder de Drostefabriek en de werkplaats van de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij, maar het stedelijk landschap werd niet door industrie bepaald. Dat werd misschien toen wel betreurd, maar heeft achteraf de kracht van Haarlem bepaald. Niet de werkstad, maar de woonstad werd in de periode van de industrialisatie versterkt, toen (villa)parken als het Kenaupark verzezen op de gesloopte vestingwerken. Het gevolg was dat Haarlem zich rond 1900, mede dankzij de spoorwegen en het opkomende forensendom kon profileren als leisure city. Uit deze tijd stamt haar reputatie als sublieme en voorname woonstad met een fenomenaal landschappelijk achterland van buitenplaatsen, duinen en zee. Het private geld dat in publieke bouwprojecten werd gestoken leverde niet langer armen- en bejaardenhofjes op, maar werd geïnvesteerd in gebiedsontwikkeling met een groene stedelijke meerwaarde. Bosch en Vaart, één van de eerste commerciële projectontwikkelingen, vormt een erfenis van deze periode.

Hier werd een landgoed door twee Haagse ontwikkelaars opgedeeld in percelen, die verkocht zijn aan architecten, kunstenaars en bouwers. De gemeente stelde regels aan de rooilijn en de verhouding tuin-bouwkavel. Het resultaat is een kaleidoscoop van 33 villa's en 352 herenhuizen omringd door weelderig groen. In de negentiende en twintigste eeuw bleef Haarlem hierdoor als vestigingsplaats aantrekkelijk, met een toen al ontluikende toeristische industrie gebaseerd op de glorie van de zeventiende eeuw. Het breukdenken, zo eigen aan de modernistische architectuur en stedenbouw, en voortkomend uit de snelle veranderingen van de industrialisatie, is aan Haarlem voorbij gegaan. Haarlem heeft geen onafgemaakte visioenen aan deze periode overgehouden, maar zette het thema van 'gedeelde weelde' voort, bijvoorbeeld in de tuinstadwijken van de humane modernist-architect Han Van Loghem, excentrieke zoon van een welgestelde Haarlemse bloembollenkweker. Hij maakte het thema wonen in het groen ook voor de massa bereikbaar. Het is ook dit thema dat onder de naam 'wijkgedachte' in de naoorlogse uitbreidingswijk Schalkwijk centraal stond – ook al ervaren we dat daar na ruim veertig jaar niet meer op die manier. De kern van het principe van gedeelde weelde is de publieke meerwaarde van private investeringen. Het is dit principe dat in Haarlem van de Vlamingen via de doopsgezinden en de leisure city in de welvaartsstaat van de twintigste eeuw overeind bleef. Meer dan ooit is dit principe en de genereuze stedelijke kwaliteit die er uit voortkwam, voor Haarlem actueel.

2.4 HAARLEM EIGEN: AANBEVELINGEN

Voor een kwalitatief duurzame doorontwikkeling van Haarlem is het essentieel om de kwaliteiten die Haarlemmers en overheden aan Haarlem toedichten, en de mentaliteit van Haarlem, te verbinden met de ruimtelijke kwaliteit van de stad. Waar moet de inzet van het gemeentelijk apparaat op gericht zijn?

- Haarlem kiest voor een sociaal, fysiek en economisch duurzame stedelijke ontwikkeling, waarin stromen van mensen, energie, goederen en diensten op gebiedseigen wijze in het stedelijk weefsel worden opgenomen. Daarmee maakt Haarlem zichzelf toekomstbestendig en versterkt het zijn unieke kwaliteiten.
 - Niet alleen gezien de actuele crisis op de woningmarkt, maar ook geredeneerd vanuit de spankracht van de bestaande stad, lijkt het passender te concentreren op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Dat betekent inbreiding, herbestemming en herontwikkeling en verduurzaming van de bestaande voorraad.
 - Zorg voor het meerwaarde-effect van private investeringen: gedeelde weelde.
 - Schep de voorwaarden waarbinnen gedeelde weelde mogelijk wordt: werk aan flexibele bestemmingsplannen die een gecombineerd gebruik mogelijk maken, zowel in functie als in tijd.
 - Duurzame ontwikkeling met respect voor de gebiedskaracteristieken is typisch Haarlems, en zou de norm moeten zijn voor alle ruimtelijke ontwikkelingen. Dat betekent dat de bestaande ruimtelijke kwaliteit kaderstellend wordt.
 - Bij ruimtelijke kwaliteit gaat het niet alleen over de vraag óf een ruimtelijke ingreep moet plaatsvinden, maar ook hoe deze het beste ingepast kan worden en vooral wáár. Een goed gebouw op een slechte plek levert immers geen ruimtelijke kwaliteit (vooral bij de plaatsing van functies als scholen, hotels en sportcomplexen gaat het wel eens mis). Locatiekeuze is cruciaal.
- Haarlem zet zich in voor een klimaatneutrale stad met een goede bereikbaarheid en duurzame mobiliteit.
 - Zorg voor kwalitatief hoogwaardige toetsing en borging van gebiedsontwikkeling en bouwplannen.
 - Hoogwaardige publieke voorzieningen betekent niet automatisch ook financiering door de publieke sector. Engeland is vol van private mecenen, families die musea oprichten en collectioneers die hun verzameling openstellen. Onderzoek de mogelijkheid van een Haarlems mecenaat, in de traditie van Teylers en de hofjes.
 - Geef ruimte aan andere vormen van regie op ruimtelijke projecten – neem een voorbeeld aan het Bosch en Vaartkwartier.
 - Neem burgers en hun invulling van verantwoordelijk burgerschap serieus. Dat gaat verder dan inspraak of vragenlijsten.
 - Schep optimale woon-, werk- en recreatiemogelijkheden voor de drager van de Haarlemse stadseconomie: het menselijk kapitaal.
 - Selecteer en stimuleer bedrijven op grond van het social return on investment-principe, dit hoort bij Haarlem.

3 HET STADSLANDSCHAP VAN HAARLEM: GENEREUS, PRODUCTIEF EN MET ALLURE

Om de unieke Haarlemse stedelijke kwaliteit te borgen is het van belang het stadslandschap te begrijpen. Want bouwen en transformeren leidt altijd tot een veranderde beleving in de publieke ruimte. Voordat de vier delen van het stadslandschap van Haarlem getypeerd worden (in 3.4), wordt een korte analyse gegeven van het wezen van de publieke ruimte in Haarlem (3.1 en 3.2), gevolgd door aanbevelingen (3.3).

3.1 EEN GEGROEID STADSLANDSCHAP

Waar Leiden zich in de zeventiende eeuw profileerde als universiteitsstad, en Amsterdam als havenstad, profileerde Haarlem zich met haar uitmuntende landschappelijke ligging. Het beroemdste gezicht op Haarlem, dat van Ruisdael, is er het toonbeeld van. De Duitse architect Karl Scheffler merkte in 1930 op dat de overgang van stad naar platteland rond Haarlem vloeibaar is, dat parken, dorpen en landgoederen, met de stad verweven lijken te zijn. Haarlem is een stadslandschap, waarin parken, lanen, water en bebouwing zijn vervlochten, waar de verhouding tussen bebouwing en groen varieert, maar routes en lange lijnen fascinerende dwarsdoorsneden en filmische opvolging mogelijk maken. Reisbeschrijvingen, zoals die van de Italiaan Edmondo de Amicis in 1872 beschrijven hoe de stad van verre verborgen ligt in de bomen, waarbovenuit alleen de klokkentoren van de kathedraal steekt. Nergens verstoorden fabrieken of industrieën de idylle van het interieur van de Hollandse binnenstad of detoneerden zij de omgeving. Amicis beschreef de mysterieuze sfeer van de stad, en het eigen karakter ervan: een mooie, rustige stad waarin de reiziger meer dan in andere steden de behoefte voelt om met vrienden of getrouwen te zijn. Hij jubelt over de stadsgrachten met de bomen erlangs, die samenkomen

in een gewelf van groen, zodat de grachten lijken op vijvers in tuinen. Hij beschrijft de rode toon van de stad, de straten en de huizen van dezelfde baksteen, 'alsof de stad is uitgehouwen uit rood kwartsiet.' Het valt hem op hoe weinig spionnetjes de Haarlemse huizen hebben, dat er niets in de ramen hangt en reclame of uithangborden schaars zijn. 'De hele sfeer is van een aristocratische gereserveerdheid en bescheiden behaagzucht, die nieuwsgierig maakt en de reiziger steeds verder laat lopen om het geheim van de stad te ontdekken.'

Als typische handels- en ambachtsstad heeft Haarlem zijn stadslandschap altijd dubbel (dus duurzaam) gebruikt: voor nut én voor lust. Ruisdaels schilderij toont het unieke productiekarakter van het landschap rond de stad: de bleekvelden, waar garens werden uitgewrongen en uitgelegd om in de zon en lucht te bleken. De duinrellen voorzagen de blekerijen van steeds vers helder duinwater, en vormden de oorsprong van verschillende buitenplaatsen. Economisch nut en private ontspanning kregen in één en hetzelfde landschap gestalte: gedeelde weelde. Toen de bleekvelden werden vervangen door machinale blekerijen, nam de kwekerij-industrie de plek in: sinds 1815 was er de beroemde kwekerij Krelage, gevolgd door Van Eeden, Bekker, Boerhoek en Van Tubergen. Het imago van linnen en garens werd in het midden van de negentiende eeuw vervangen door dat van 'De tuin van Holland': Haarlem-bloemenstad. De Italiaan Edmondo de Amicis in 1872: 'De stad wordt omringd door tuinen, waaruit in het voorjaar een immense bloemenzee ontspruit. Reizigers uit de hele wereld plukken er hun boeketten in het voorbijgaan. Over de Haarlemmerhout, onderwerp van zoveel literaire verhalen en uitspanning sinds eeuwen schreef hij: 'Er is een prachtig beukenbos aan de zuidkant van de stad, volgens de

overlevering het restant van een immens bos dat in vroeger tijden het grootste deel van Holland bedekte.' Ook hier weer waren de kwaliteiten van het stadsbos aanleiding voor de vestiging van buitenplaatsen en villa's, echter zonder het stadsbos rücksichtslos te exploiteren. Het Spaarne fungeert als blauwe tegenhanger van de Haarlemmerhout. Het Spaarne is ook veelvuldig op doek vereeuwigd in zogenaamde 'Haerlempjes'. Amicis beschreef het Spaarne als een vestinggracht rond fort Haarlem. Het Spaarne heeft en had vele betekenissen en rollen voor Haarlem. Eeuwenlang vormde het de handelsader van de stad, terwijl het Spaarne, vóór de verzilting door de Spaarndammersluizen, het water voor het Haarlemse bier leverde. Tijdens de 80-jarige oorlog was het water een oorlogstoneel, maar het Spaarne is ook altijd gebruikt als majestueus waterplein voor de pleziervaart. Het Spaarne was het riool van de stad, waar naast het menselijk spoelwater ook dat van de linnenfabrieken op werd geloosd. Ook hier weer ging het om een multifunctioneel gebruik voor handel en ontspanning, voor oorlog en vrede. Wanneer we het principe van 'nut en lust' verbinden met dat van 'gedeelde weelde', komt de ondermaatse beleving van het Spaarne vanaf de oevers als pijnpunt naar voren.

3.2 DE ESSENTIE VAN HET STADSLANDSCHAP

De essentie van het stadslandschap van Haarlem is het samengaan van groen, water, openbare ruimte en bebouwing in één ruimtelijk verhaal. De stad en de investeerders van de stad hebben het stadslandschap van Haarlem keer op keer weten om te vormen naar de vragen van de tijd, maar daarbij nooit roofbouw of onherroepelijke exploitatie toegestaan. Blekerijen werden

buitenplaatsen, vestingwallen werden villaparken. Wat is in deze lijn van denken de vraag van deze tijd, en hoe kan het stadslandschap die vragen opnieuw accommoderen?

Uit de omschrijving van Haarlem als stadslandschap komen twee cruciale onderdelen naar voren: het belang van gebiedsspecifiek ontwikkelen, op de dragers van de bestaande ruimtelijke kwaliteit, en het ontwerp en beheer van de stedelijke beplanting. De gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde zullen alleen maar sterker worden als de hoofdroutes en plekken van de stad sterk en kwalitatief hoogwaardig zijn.

Overigens in beleidsstukken wordt de (cultuur)historie en de historische binnenstad beperkt tot de binnenstad. In de gemeentelijke organisatie en in de praktijk komt dit niet optimaal tot uiting. Beleid en inhoud zijn in Haarlem van elkaar gescheiden. Net als gebouwd erfgoed en archeologie. Dat betekent dat er geen beleid is dat kan beantwoorden aan de landelijke tendens (al langer met de Nota Belvédère uit 1999, en zeer recent als Modernisering Monumentenzorg/BRO aangenomen door de Tweede Kamer) om cultuurhistorie een integraal onderdeel te maken in ruimtelijke ontwikkelingen. Leiden bijvoorbeeld (de derde monumentenstad van Nederland) heeft een Bureau Monumenten & Archeologie met een tienjarenvisie met bijna vijftig concrete beleidsvoornemens. Het bestaand beleid in Haarlem (Agenda Cultureel Erfgoed, 2007) spreekt over 'beschermen, benutten, beleven, en duurzaam naar de toekomst', maar hoe worden deze ambities concreet als onduidelijk is wat de reikwijdte, waarde en betekenis van het Haarlemse gebouwde en groene erfgoed is? In de vijfde monumentenstad van Nederland is het inzetten van cultuurhistorie enkel als 'inspiratiebron' niet genoeg. Haarlem heeft zoveel méér dan alleen de objectmatig beschreven waarden van de binnenstad: de lange lijnen van bijzondere routes en het Spaarne, velden als de tuinstadwijken van architect J.B. van Loghem, plekken in het stedelijk weefsel als de ruïne van het huis Ter Kleef en oude kwekerijen van beroemde tuinarchitecten als Zocher en Hosper, bijzondere parken en plantsoenen en hofjes van de Amsterdamse School.

Dan het ontwerp en beheer van de beplanting. Bomen, ecologie en openbare ruimte hebben in de stad elk eigen beleidsstukken. Het Bomenbeleidsplan 2009, waarin de hoofdbomenstructuur is vastgelegd, is gebaseerd op de ontwikkelingsgeschiedenis van Haarlem en de ligging van de stad op de overgang van het veenweidegebied en de binnenduinrand. Hier wordt een gebiedsspecifieke aanpak gebruikt, waarbij de boomstructuur is gekoppeld aan dragende routes of structuurdragers, rekening houdend met de stedenbouwkundige context. In 1997 is de nota 'Meer natuur in Haarlem' verschenen waarin een aanzet tot beleid voor ecologisch beheer werd gegeven. De nota is nooit vertaald naar de praktijk. Momenteel is een actualisering van dit beleid in bewerking, waarin de ambitie is ecologie een integraal onderdeel te maken van ruimtelijke ontwikkeling. Wat betekent het begrip ecologie in de Haarlemse context? Geredeneerd vanuit de eigenschappen van Haarlem is ecologie gebaat bij een andere definitie. In de Angelsaksische wereld heeft ecology, een meer mens-gerichte betekenis. De stad is een ecosysteem, en is gebaat bij een zo organisch mogelijke ontwikkeling en beheer vanuit eigen kwaliteiten. Hoe verhouden de monumentale bomenstructuren langs (trek)vaarten en op buitenplaatsen zich bijvoorbeeld tot de ecologie-doelen van natuurvriendelijke oevers, houtige begroeiingen, graslanden en bermen? Een gebiedsspecifieke koers zou hier het uitgangspunt moeten zijn (zoals in het Bomenbeleidsplan 2009 is gehanteerd), een verhaal waarin de ontwikkelingsgeschiedenis van een gebied leidend is voor het te hanteren groenbeleid.

3.3 HET STADSLANDSCHAP VAN HAARLEM: AANBEVELINGEN

- Kijk niet in stukjes naar de stad maar beschouw Haarlem als een stadslandschap waarin routes en lange lijnen de sferen van de stad oproepen.
- Weet wat je belangrijk vindt voordat er ontwikkelingsopgaven zich voordoen. Zorg dat ontwikkelingen in de stad altijd beginnen vanuit een analyse van de kwaliteit van de plek (archeologie, bouwhistorie, architectuur en stedenbouwkundige structuur en immateriële kwaliteiten).
- Maak het Haarlemse stadslandschap, waarvan de openbare ruimte de kern is, van sublieme kwaliteit. Goed beheer en onderhoud zijn essentieel, wat ook begrotingsgevolgen zal hebben.

Cultuurhistorie

- De historische kwaliteit en de historische gelaagdheid zijn bepalend voor de ruimtelijke kwaliteit en dus de duurzaamheid van wat Haarlem eigen is. Inventariseer, selecteer en waardeer. Stel een Erfgoednota op met concrete voorstellen, bijvoorbeeld om een cultuurhistorische hoofdstructuur op te stellen, met lange lijnen, velden en plekken, waarin waarden stadsbreed worden benoemd, in plaats van alleen in de binnenstad. Zorg voor afstemming van monumentenbeleid- en uitvoering. De BRO geeft hier de mogelijkheid toe (verplichting om per 1 januari 20121 cultuurhistorische waarden te analyseren en daar in het bestemmingsplan rekening mee te houden).
- De introductie in het Haarlems beleid van de cultuurhistorische waarderingskaarten bij (beschermende) bestemmingsplannen heeft naast het juridisch element ook bijgedragen aan het in één oogopslag kunnen zien van de mate van monumentaliteit van een gebied. Op dergelijke wijze kunnen vaker kaartbeelden worden ingezet, om de concentraties van monumentale punten voor bepaalde, aanstaande gebruikers, lees aanstaande ontwikkelaars, zichtbaar te maken. De economie kan profiteren van monumentale vlekken.

- Met de recente aanwijzing van 2000 beschermde panden als gemeentelijk monument is een belangrijke voorwaarde voor behoud van ruimtelijke kwaliteit neergelegd. Zorg in het verlengde hiervan voor het versterken en verbinden van structureren, door middel van goede richtlijnen voor de gevelwanden van de stad als visuele afscheiding van de openbare omgeving.
- Het recente document “Historische bebouwing en Duurzaamheid” komt met een systematiek voor monumentvriendelijke milieumaatregelen ter besparing van energie. In het verlengde hiervan is een meer gebiedsgerichte aanpak nodig, in plaats van de korte-termijnoplossing om pand voor pand (binnenklimaatonvriendelijk) ‘dicht’ te isoleren.’

Ontwerp en beheer van de publieke ruimte

- Het HIOR (Handboek voor de Inrichting van de Openbare Ruimte) uit 2007 bepaalt voor een groot deel de uitstraling van de binnenstad. Erin staat een goede visie op de inrichting van de openbare ruimte, inclusief het groen. Zorg dat ook het HIOR voor Schalkwijk en Haarlem Noord uitgaan van de gebiedsspecifieke kwaliteit.
- Haarlem koestert en versterkt haar allure en intimiteit. Dit is de maatstaf voor beslissingen in het stedelijk interieur. Ecologisch ingerichte openbare ruimte past zelden bij de waarden van allure en intimiteit. Ecologie in de botanische zin van het woord is gebiedsvreemd en verwarrend in het stedelijk gebied, en ruim aanwezig in de landschappen rond de stad.
- Tussen 1820 en 1870 werden de vestingwerken, inclusief torens en poorten, gesloopt, en de grachten op de Bakenessergracht na, gedempt. De reden was dat de onderhoudskosten hoog waren en water vervuild was (door de Haarlemmermeer stagneerde de doorstroming van het Spaarne). Onderzoek de mogelijkheden om het water in de stad terug te brengen en daarmee de ruimtelijke kwaliteit te verhogen.

- Het Spaarne is een autonome structuur in de stad. Het Spaarne verdient een geactualiseerd en operationeel Spaarneplan, met bijzondere aandacht voor beleefbare en toegankelijke oevers.

Wonen

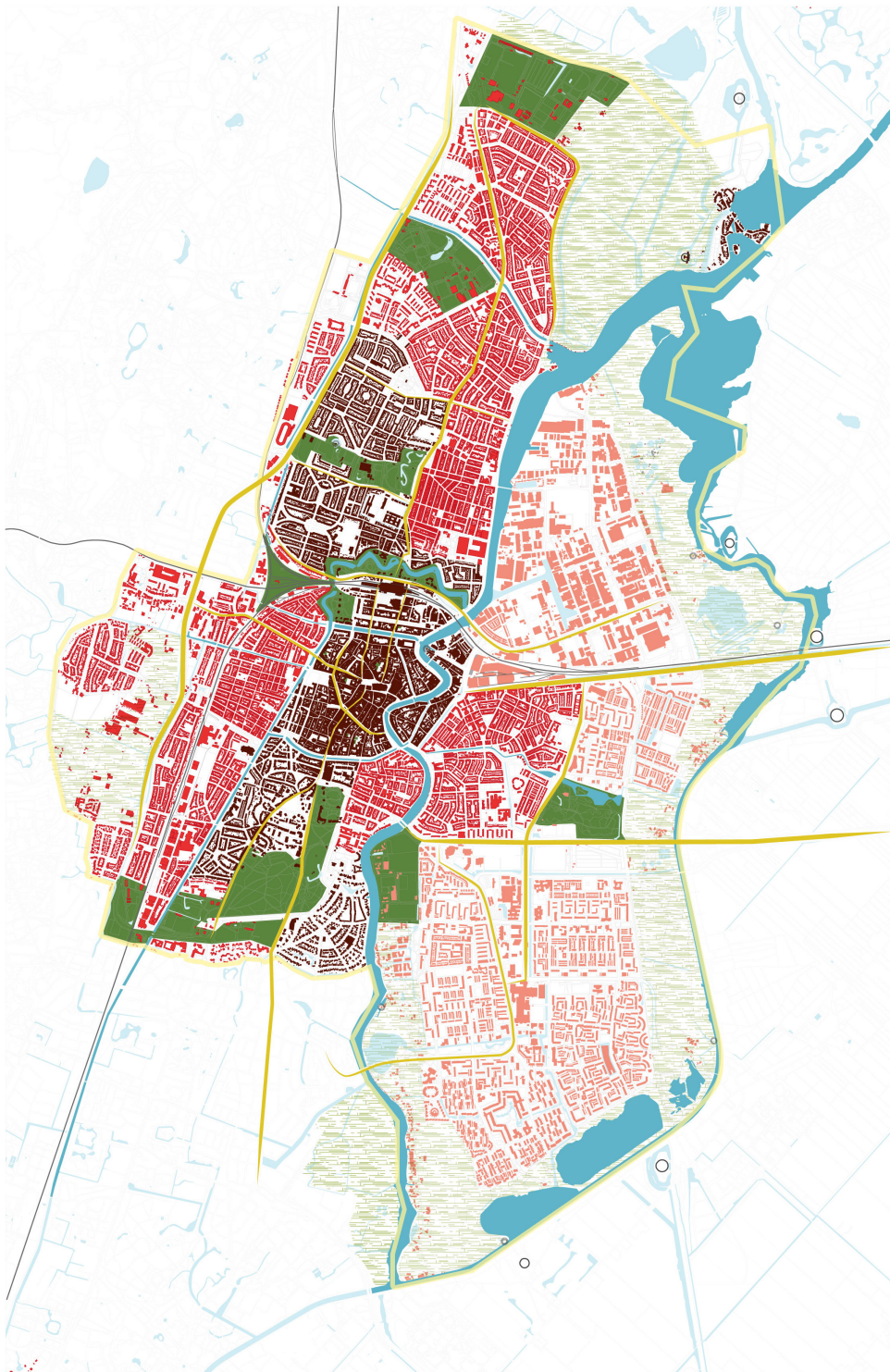
- Haarlem kiest voor een differentiatie in haar woongebieden en een versterking van de buurtidentiteit. Ga uit van het bestaande karakter en de verschillen tussen wijken en buurten. Hier ligt vooral een kans voor de openbare ruimte. Maak wijkspecifieke elementen in de openbare ruimte (pleinen, parken, waterstructuren) beter zichtbaar.
- Haarlem kiest voor een verduurzaming van de woningvoorraad.
- Haarlem bouwt toekomstbestendig, het gaat er daarbij om zodanig omgevingskwaliteit te realiseren, dat de ruimtelijke gevolgen van veranderende omstandigheden kunnen worden opgevangen. In het kader van duurzaamheid kan bijvoorbeeld gedacht worden aan zorgvuldig ruimtegebruik (bijvoorbeeld meervoudig ruimtegebruik) en omgaan met klimaatverandering en de verwachte gevolgen daarvan.
- Haarlem bouwt niet in de groene randen rondom de stad.

Verkeer

- Haarlem kiest voor een autoluwe binnenstad. Bij ingrepen ten behoeve van de toegankelijkheid van de binnenstad of de doorstroming van de stad, staat behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit voorop.
- De ontwikkeling van een herkenbaar, comfortabel fietsnetwerk en andere fietsvoorzieningen genieten een grote prioriteit, waarbij andere verkeersfuncties soms ruimte moeten inleveren.
- Overweeg op passende plekken het concept van ‘shared space’: een bijna bord- en markeringsloze ruimte waar door inrichting en materialisatie verkeersdeelnemers zelf orde en regels organiseren.

Cultuur

- Haarlem kiest voor een eenduidig cultureel programma.
- De collectie kunst in de openbare ruimte in Haarlem is vrij behoudend en monumentaal. Het toevoegen van hedendaagse, innovatieve kunst draagt bij aan de beleving van de stad Haarlem die naast monumentenstad ook een hedendaagse stad is met oog voor hedendaagse culturele ontwikkelingen. Dit begint met een nieuwe visie op Kunst in de Openbare Ruimte.
- Naast het goed conserveren van het culturele erfgoed is het zo van belang om ook te investeren in het cultureel erfgoed van morgen.

Het karakter van Haarlem

Deelgebieden

- De Beschermde stad
- De Geconsolideerde stad
- De stad in Transformatie

Structuren

- Hoofdwaterstructuur
- Water
- Weefsel
- Spoor
- Stedelijk groen
- Groene randen

Historie

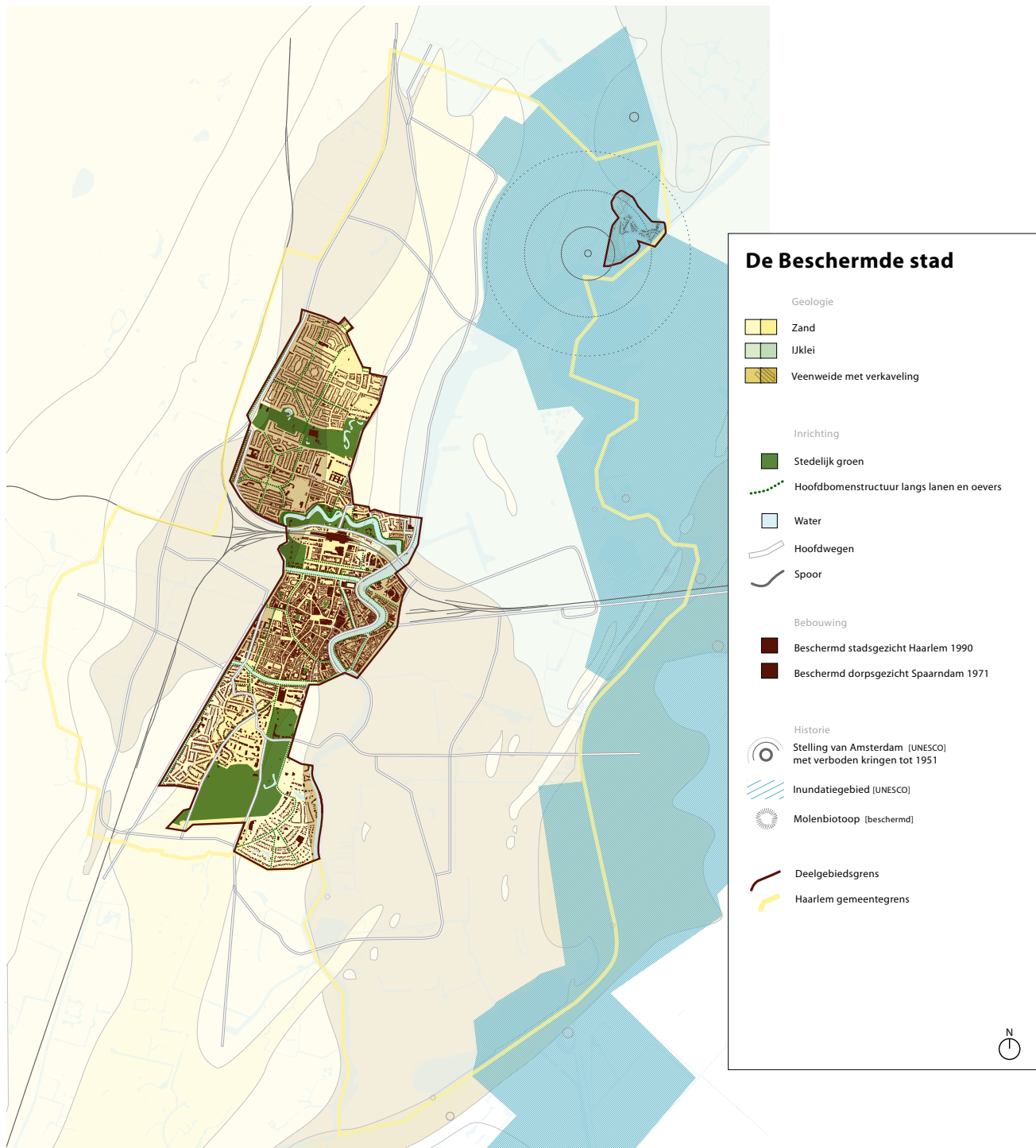
- Stelling van Amsterdam [UNESCO]
- Molenbiotoop (beschermde)

- Haarlem gemeentegrens

3.4 DE VIER DELEN VAN HET HAARLEMSE STADSLANDSCHAP

Zoals gezegd is de essentie van het stadslandschap van Haarlem het samengaan van groen, water, openbare ruimte en bebouwing in één ruimtelijk verhaal. Het stadslandschap van Haarlem is in vieren te delen: de beschermde stad, de geconsolideerde stad, de stad in transformatie en de lange lijnen die alles samenbinden, oriëntatie geven en de stad als één geheel ervaarbaar maken. Elk van de vier onderdelen van het stadslandschap hebben hun bijzondere eigenschappen en verkeren in een andere fase van stedelijke ontwikkeling. De balans tussen gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde zal bij elk van vier delen anders liggen. De vierdeling vormt de basis voor de vier regieniveaus in de Beoordelingscriteria Ruimtelijke Kwaliteit.

3.4.1 DE BESCHERMDE STAD

De gebieden die vallen onder de beschermde stad vormen het 'historisch' gezicht van Haarlem. Je vindt er de dominante karaktereigenschappen van de stad: een aantrekkelijke historische binnenstad, groene bolwerken, ruim opgezette villawijken op het zand en de Haarlemmerhout, één van de oudste stadsparken van Nederland. In de beschermde stad is er een zichtbare relatie tussen geschiedenis, architectuur, openbare ruimte (de inrichting van de straat) en functie. Die herkenbaarheid en vertrouwdheid maakt de stedelijke ruimte tot een prettige plek om te bezoeken of om in te wonen. De kwaliteiten van de beschermde gebieden zijn sinds tientallen jaren onderkend en vastgelegd. In 1971 kreeg de kern van Spaarndam de status van beschermd dorpsgezicht, in 1990 werd de Haarlemse binnenstad, inclusief de Haarlemmerhout, een beschermd stadsgezicht en vanaf 2012 Haarlem Zuid en Haarlem Zuidwest. Haarlem Noord staat sinds 2009 op de nominatie als rijksbeschermd stadsgezicht.

Op het niveau van de grote lijnen van het stadslandschap zijn het behoud en het versterken van een aantal ruimtelijke ingrediënten essentieel. Op verschillende plekken in de stad zie je een contrast van dichte bebouwing met grote open gebieden of structuren. De open gebieden of structuren liggen meestal haaks op de doorgaande routes: de Haarlemmerhout, het Florapark, het Frederikspark, de Gasthuissingel, de Grote Markt, de Nieuwe Gracht, de Parklaan, de bolwerken, het Kenaupark, Kleverlaanpark en het park rond Huis te Zaanen. De contrasten maken het stedelijke gevoel en dienen behouden of versterkt te worden. Daarnaast is er een verschil tussen de stenige, culturele oevers met bomenrijen langs het Spaarne in de binnenstad, de gegraven grachten en singels, en de landschappelijke oevers langs de bolwerken en in de stadsparken. Koester dit verschil bij het werken aan ruimtelijke opgaven. In de beschermde stad versterken, repareren en verrijken nieuwe ontwikkelingen de bestaande

kwaliteiten. De samenhang tussen open en bebouwde ruimte, de functionele relaties, de diversiteit en de maat en schaal worden erdoor niet verstoord. Of je ingrepen doet is één punt, wezenlijker is de vraag hoe veranderingen een plek krijgen en zich verhouden tot de bestaande kwaliteit. Bijvoorbeeld: een voetgangersstad kan zo worden ingericht dat de auto daar goed te gast in kan zijn.

In de Beoordelingskaders Ruimtelijke Kwaliteit krijgt de beschermde stad een 'beschermende regie', gericht op het behouden en versterken van de zichtbare relatie tussen geschiedenis, openbare ruimte, architectuur en functie. De regie is behoudend en gedetailleerd.

G.O.gracht met de Zuidagent en eenrichting autoverkeer

Aanleggen met de boot in de binnenstad

Voetgangersgebied Gr.Houtstraat, Markt, Bartelorisstraat

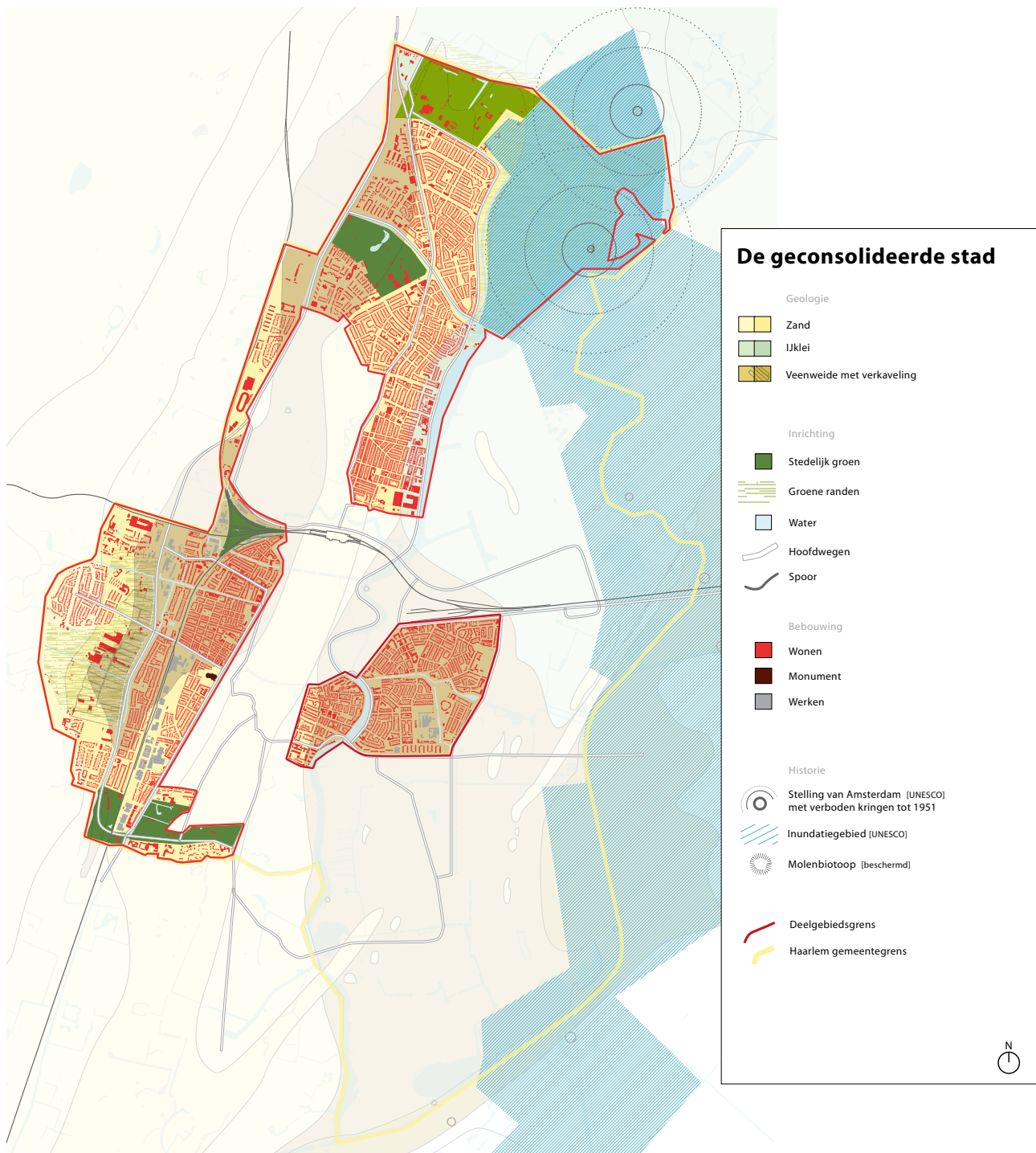
Bolwerken

Kenaupark

Haarlemmerhout

3.4.2 DE GECONSOLIDEERDE STAD

De geconsolideerde stad omvat de gebieden in Haarlem waar, net als in de beschermde stad, niet zo snel iets zal veranderen aan de stedelijke structuur. Het gebied is te lezen als een aantal hoofdstructuren met daarachter een schakering van woonbuurten uit verschillende tijdperiodes met elk hun eigen karakteristiek. Het is het domein van de eengezinswoning en een staalkaart van de ontwikkeling van de woningbouw in Nederland tot 1965. Je vindt er laat negentiende-eeuwse verenigingsbouw (Rozenprieel, Amsterdamse Buurt, Leidsebuurt) langs smalle straten, groene buurten met gebogen straten uit de jaren twintig en dertig (oa Planetenwijk) en twee buurten uit het begin jaren zestig met vernieuwende woningtypes en gemeenschappelijk groen (Delftwijk en Sinneveld). De woonbuurten worden door hun stedenbouwkundige opzet en architectuur beleefd en gewaardeerd als eigen, herkenbare woonomgeving.

In de geconsolideerde stad gaat het wat betreft ruimtelijke kwaliteit letterlijk om de hoofdlijnen: de hoofdstructuren die de woonbuurten begrenzen (Rijksstraatweg, Schoterweg, Jan Gijzenkade, Orionweg, Zaanenlaan, Zijlweg-Rollandslaan, Westergracht, Pijlslaan, Zomerkade-Hofdijkstraat). Daar moet de ruimtelijke kwaliteit in orde zijn. In de woonvelden die achter deze hoofdstructuren liggen is het van belang het onderscheidende karakter van elke woonbuurt te behouden, maar daarbinnen een grote vrijheid te geven aan individuele invulling. Kenmerkend is het ontbreken van een contrast tussen dichtbebouwde plekken en grote onbebouwde pleinen of parken, zo typisch in de beschermde stad. De bescheiden pleinen zijn eerder uitsparingen in de stad dan formele ruimtes.

In de Beoordelingskaders Ruimtelijke Kwaliteit geldt voor dit gebied een 'consolidatieregime', gericht op het behoud van het onderscheidende karakter van de buurten en - daarbinnen - vrijheid voor individuele invullingen. Plannen en ontwikkelingen moeten zich voegen naar de

stedenbouwkundige context: naar het stratenpatroon, het
bouwbloktype en de bestaande massa- en gevelopbouw.
Er is vrijheid mogelijk in architectonische expressie en
materialisering op pandniveau.

Vanaf de Kleverlaan

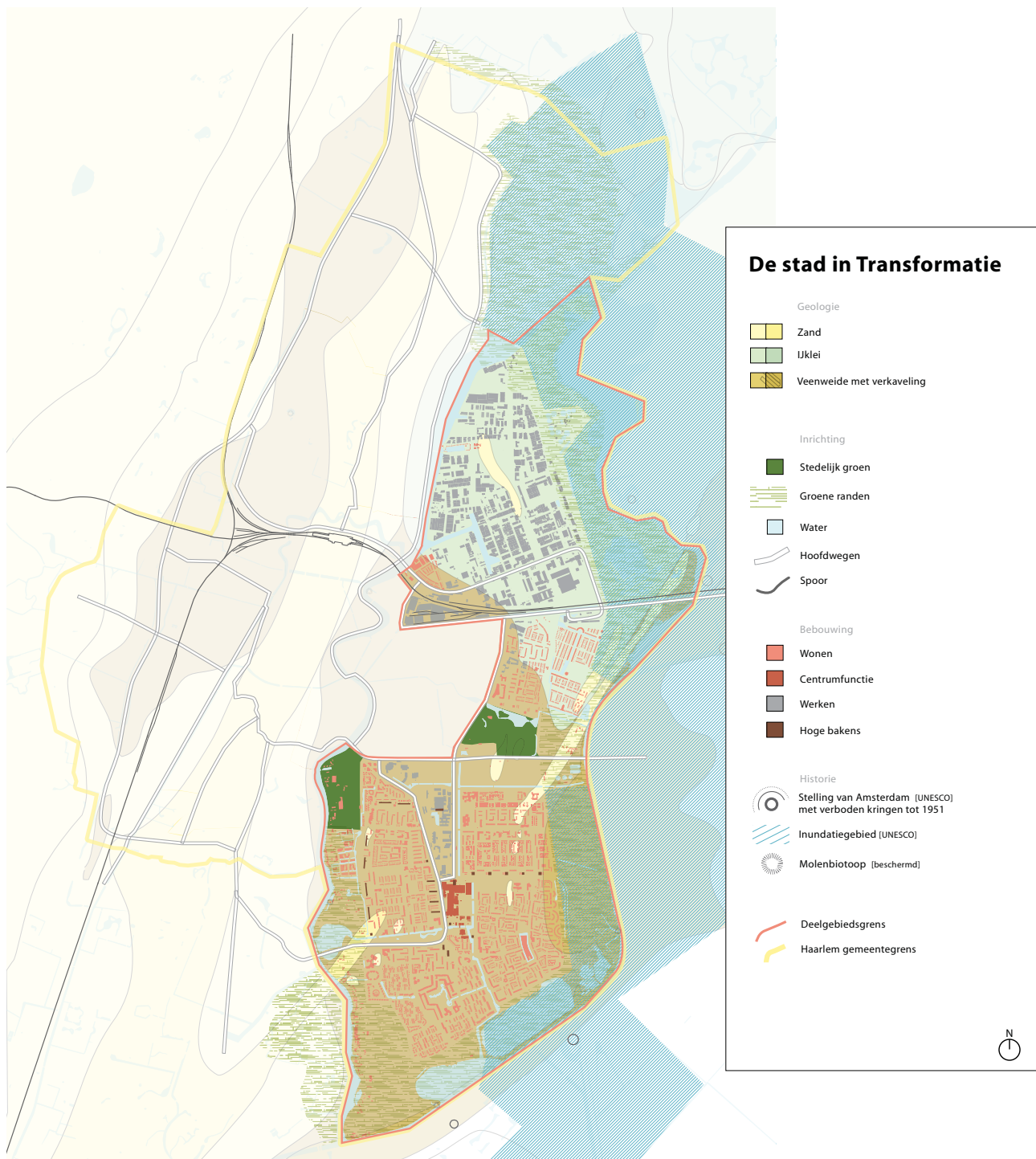
Westelijke Randweg

Rijksstraatweg

Oude Spaarndamerpolder met Vondelweg

3.4.3 DE STAD IN TRANSFORMATIE

De stad in transformatie is gelegen tussen het Spaarne en de Stelling van Amsterdam, omgeven door water. Het gebied is grofweg opgebouwd uit drie sferen, van elkaar gescheiden door de Amsterdamsevaart en de Schipholweg: Schalkwijk op het veen in het zuiden, een divers gebied met woonbuurten in het midden (Parkwijk, Oude Amsterdamse buurt, Zuiderpolder), in het noorden een bedrijven- en kantorengedrag (Waarderpolder). Van belang bij de stedenbouwkundige opzet van Schalkwijk zijn de vier kwadranten met een eigen karakter, van elkaar gescheiden door een water- en groenstructuur. Grootschalige groenstructuren langs de randen bedden de wijk in. De kwaliteiten van dit gebied liggen in deze onbebouwde ruimten: de groene randen, deels veenweidegebied, deels park- en recreatiegebied, deels oude bebouwing langs het Spaarne. De groene randen vallen deels samen met het vanuit UNESCO beschermde inundatiegebied (gebied dat onder water gezet kon worden bij invallen) van de Stelling van Amsterdam.

Dit is het gedeelte van Haarlem waar voor de toekomst nog wat te kiezen valt: wordt het een parkstad met hoge blokken in het groen, een enclavestad met een eigen centrum, wordt er gekozen voor een sterkere functiemenging en flexibiliteit van wonen en werken, of optimalisering van het verkeersnetwerk? Dat er wordt gekozen is belangrijk. Dit deel van de stad is klaar voor een nieuw stedelijk milieu dat onvergelijkbaar is met die aan de westkant van het Spaarne. Daarom geldt in de Beoordelingskaders Ruimtelijke Kwaliteit voor de (relatief jongere) stadsdelen waar de stedelijke structuur een veranderingsproces doormaakt, zoals Schalkwijk en de Waarderpolder 'transformatie regie'. De gemeente stuurt hier door middel van gebiedsvisies waarin de bestaande en de nieuwe kwaliteiten van bebouwing en de openbare ruimte in samenhang met de bredere context, worden verbeeld en toetsbaar gemaakt. De lange lijnen vormen in deze stadsdelen een specifieke stedenbouwkundige ontwerpogave. In

gebieden met transformatie regie mogen ontwikkelingen van grotere woonbuurten zich onderscheiden van hun stedenbouwkundige context. Bij transformatie is duurzaamheid (waterhuishouding, materiaalkeuze etc.) een nieuwe opgave.

Europaweg

Europaweg

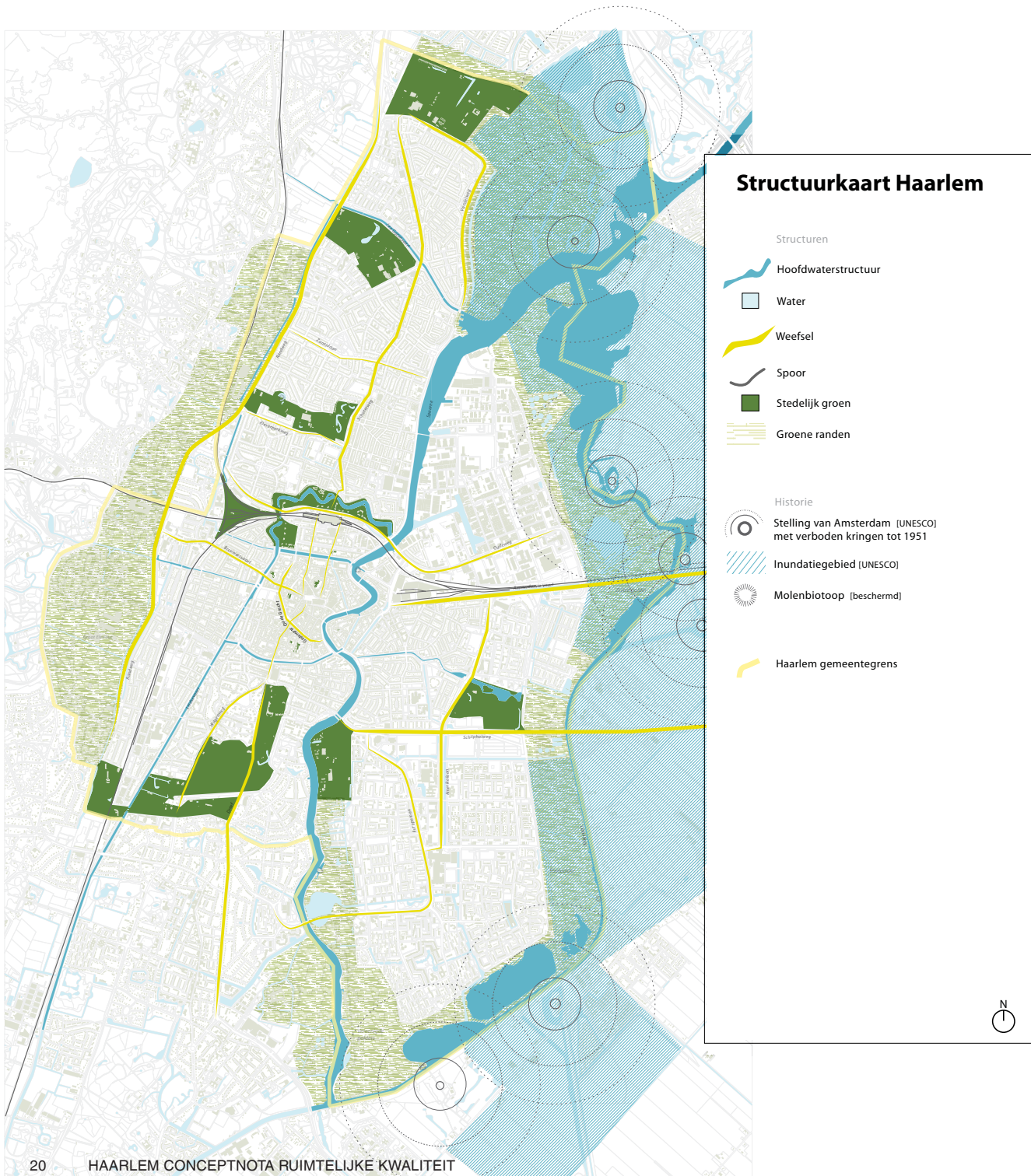
Schalkwijk aan de Poelpolder

Europaweg

Zuider Buiten Spaarne

3.4.4 DE LANGE LIJNEN

De lange lijnen in de stad zijn gebiedsoverschrijdend. Ze hebben een gecompliceerd karakter: ze verbinden, begrenzen woonwijken of snijden stukken stad voor het oog af. Maar het zijn altijd routes of gebieden die oriëntatie bieden en waaraan je als eerste denkt als je van A naar B moet. De zes belangrijkste noord-zuidlijnen door de stad zijn de Amerikalaan, het Spaarne, de oude route over de zandrug (Schoterweg/Rijksstraatweg – Kruisstraat – Dreef), de Leidsevaart, de spoorbaan en de moderne Randweg. Haaks daarop lopen herkenbare (water)wegen met vaak een naastgelegen grote groenstructuur: de Jan Gijzenvaart met het Schoterbos, de Zanenlaan, de Kleverparkweg met groenzone, de Oudeweg met de bolwerken, Nieuwe Gracht, Gasthuissingel en de Haarlemmerhout.

Twee autonome structuren met een geheel eigen dynamiek zijn de Schipholweg en de Amsterdamsevaart. De groene randen om de stad vormen een overgang naar het omliggende veenweidelandschap in het oosten en de binnenduinarand in het westen.

De lange lijnen hebben in de Beoordelingskaders Ruimtelijke Kwaliteit een 'bijzondere regie' die uitgaat van een verscherpte aandacht voor de zichtbaarheid aan de lange lijn of op de bijzondere plek, terwijl het bouwwerk tegelijkertijd een relatie houdt met de achterliggende buurt. De overgang van bebouwing naar openbare ruimte van groot belang, omdat de lange lijnen en bijzondere plekken en pleinen veel bezocht worden: er zijn veel ogen op gericht.

Randweg

Rijksstraatweg

Spaarndamseweg

Brouwersvaart

Gedempte Oude Gracht

Amsterdamsevaart

Leidsevaart

Amerikaweg

Schipholweg

4 DE GOUDEN REGELS

De Visie op Ruimtelijke Kwaliteit kan niet anders dan zich richten op hoofdlijnen en op de samenhang tussen de bebouwde en de onbebouwde ruimte. Hiervoor zijn tien gouden regels geformuleerd. De gouden regels zijn geen oplossingen of ontwerpprincipes. Het gaat om de uitgangspunten van de manier waarop de stad omgaat met de kwaliteit van de ruimte en welke prioriteiten worden gelegd. De gouden regels zijn algemeen en gericht op het versterken van de samenhang, zowel in de ruimte (ruimtelijke kwaliteit), als in de transformatieprocessen (helder en complementair beleid).

1

Kiezen voor toekomstbestendigheid

Haarlem legt de prioriteit bij toekomstbestendigheid: het zorgen voor een kwaliteit die bestand is tegen de tand des tijds. Duurzame verstedelijking in relatie tot ruimtelijke kwaliteit gaat om het denken op de lange termijn en de koppeling en samenhang van deelbelangen (water, infrastructuur, energie, landschap etc.).

2

Synergie tussen toekomst-, gebruiks- en belevingswaarde staat centraal

In de planvorming zal de beleving van de stad door haar bewoners net zo'n belangrijke rol innemen als de gebruikswaarde (de functionaliteit) en de toekomstwaarde (de duurzaamheid). De stad wordt niet ervaren in zijn sectorale onderdelen, maar als een samenhangend geheel. Daarbij gaat het om zowel ruimtelijke inrichting, sociale veiligheid en goed beheer. Bij elk ruimtelijk initiatief in de stad staat de vraag centraal hoe de mensen dit zullen ervaren.

3

De bestaande kwaliteit is het vertrekpunt

Prioriteit ligt in Haarlem bij het vasthouden aan bestaande kwaliteit. Want elk ruimtelijk initiatief in Haarlem is automatisch een herstructureringsopgave, omdat deze ingrijpt in de bestaande stad. Als dit niet kan of op een plek toch ongewenst is, moet het bouwinitiatief nieuwe kwaliteit aan de stad toevoegen.

4

Gebouwen en buitenruimtes vormen samen de stad

Ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door de samenhang tussen de inrichting van de straat, de gebouwen (gevels) en het daklandschap. Dit wordt ervaren als één geheel. Prioriteit wordt gegeven aan het goed vormgeven van de samenhang tussen openbare ruimte en privé gebied, en op de relatie van een bouwinitiatief met het stedelijke ensemble.

5

De lange lijnen maken de stad herkenbaar

Prioriteit ligt bij het zorgvuldig omgaan met structurerende lange lijnen (Spaarne, oude routes, groen, zichtlijnen, verbindingen). Deze zorgen, samen met de beschermde stadsgezichten, voor de samenhang en de herkenbaarheid van Haarlem.

6

Beeldbepalende plekken bepalen de identiteit van de stad

Haarlem geeft prioriteit aan versterking van haar identiteit en de differentiatie van woongebieden. Dit betekent dat zorgvuldig moet worden omgegaan met beeldbepalende plekken, bijzondere gebouwen en gebiedsspecifieke elementen (zoals pleinen, parken en waterstructuren).

7

Gedeelde weelde en gedeelde verantwoordelijkheid

Versterk de identiteit van Haarlem door te zorgen voor een meerwaarde-effect van private en publieke initiatieven en investeringen.

8

De gebiedstypologie moet meegenomen worden in afwegingen

Vragen en opgaven moeten in hun onderlinge samenhang worden opgepakt op een manier waarbij de gebiedsidentiteit en gebiedskenmerken centraal staan. Dit zorgt voor een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en maakt afwegingsprocessen en consequenties transparant.

9

De gemeente volgt haar uitgezette koers

Beleidsdocumenten moeten complementair zijn en transparant. Dat betekent dat er een samenhangend verhaal en een koers voor de stad bestaat en dat die wordt gevolgd. Consistentie wekt vertrouwen en zorgt voor een duurzamere inrichting van de stad.

10

Durf te kiezen en doe dat vooraf

Maak bij conflicterende belangen of ruimteclaims een heldere keuze vooraf door in de beginfase al prioriteiten te stellen.

BIJLAGE DE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VAN HAARLEM

Wat voor soort stad was Haarlem vroeger? Waarom woonden mensen in Haarlem? Wat was de rol van de stad in de regio? Aan de hand van zeven ijkpunten in de geschiedenis van Haarlem geven we een typering van de ontwikkeling van de stad.

1560 Een middeleeuwse stad

De gebied van Haarlem zoals we dat nu kennen, wordt al 56 eeuwen bewoond. De eerste bewoners vestigden zich op de hoge strandwallen, parallel aan de kust. In 1245 kreeg Haarlem stadsrecht. In de periode die daarop volgde werd de stad voorzien van muren, grachten en poorten, die rond 1400 werden versterkt met torens. Haarlem was begin zestiende eeuw een rijke stad. De stad was met 20.000 inwoners groter dan Amsterdam, Delft en Leiden. Op deze kaart, getekend rond 1560, is de structuur van de stad goed te herkennen: een compacte middeleeuwse stad, het slingerende Spaarne, de groene Haarlemmerhout en het aantrekkelijke landschap om de stad. Vooral dit laatste is van oudsher een belangrijke troef. In het oudste stedendicht van Haarlem van omstreeks 1500, bezong de dichter de rijke akkerlanden in het noorden en het water- en grasland in het oosten, waarvan vette runderen, zuivel en zoetwatervis de stad in kwamen. Vanuit het westen voorzag de zee de burgers van bruinviss, zeehond, steur en andere zeedieren. Haarlem had een strategische ligging op een kruispunt van twee belangrijke routes. Op de hoge strandwal lag een belangrijke noord-zuidroute. Van meer belang was de enige overlandroute van de kust, door Haarlem, richting het noordoosten van Holland. Om in Amsterdam te komen was er slechts één route, via een smalle passage bij Halfweg, tussen het IJmeer en het IJ door. De gunstige geografische ligging had economische voordelen voor de stad. Door de nabijheid van schoon duinwater floreerde de bierbrouwerijen en de lakennijverheid. Aan het Spaarne ontwikkelde de scheepsbouw. Er was genoeg werk voor de inwoners en de mensen woonden er veilig. De Grote Markt was het politieke, religieuze en commerciële centrum, gesymboliseerd door het Stadhuis, de St. Bavo en de Hallen.

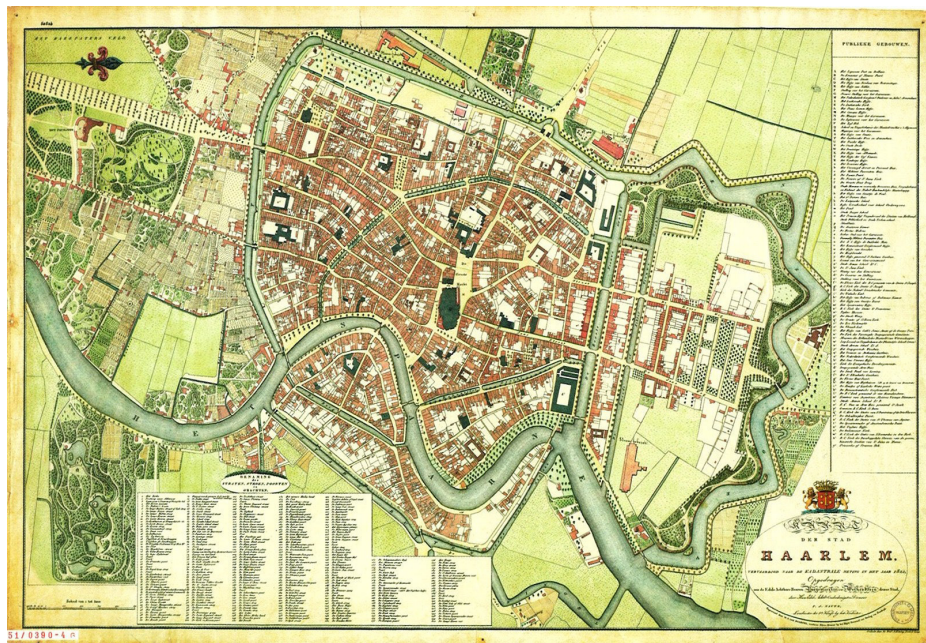
Plattegrond van Haarlem, Jacob van Deventer, omstreeks 1560. [Noord-Hollands Archief]

1680 Haarlems Gouden Eeuw

De zeventiende eeuw was Haarlems Gouden Eeuw. Ondanks de verwoestingen ten tijde van het Spaanse beleg (1572) en een grote stadsbrand (1576) bleef Haarlem welvarend. Het was een bloeitijd voor de kunsten en de cultuur. Daarnaast vond er een aantal belangrijke ruimtelijke ingrepen plaats. Er werd in 1633 een trekvaart gegraven van Haarlem naar Amsterdam en in 1656 van Haarlem naar Leiden. Het trekvaartennetwerk was een voor die tijd efficiënt en tijdsbesparend transportsysteem. Waar Leiden zich in de zeventiende eeuw neerzette als universiteitsstad, en Amsterdam als havenstad, profileerde Haarlem zich met haar uitmuntende landschappelijke ligging. De vele 'Haerlempjes', schilderijen met Haarlem gezien vanaf het Spaarne, vanuit de duinen of de bleekvelden, die in deze periode vervaardigd werden laten dit goed zien. De welvaart trok mensen aan: de bevolking groeide tot 40.000 inwoners in 1622 en maar liefst 55.000 inwoners aan het einde van de zeventiende eeuw. Vlaamse en Franse immigranten bezorgden de stad economische impuls (linnennijverheid). Na Amsterdam en Leiden was Haarlem de derde grootste stad van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het was dan ook niet verwonderlijk dat in Nieuw Nederland (aan de oostkust van de huidige VS) een nederzetting nieuw Haarlem werd genoemd (nu de wijk Harlem). Ondanks dat de stad rond 1620 al overbevolkt dreigde te raken, durfde het stadsbestuur niet tot vergroting over te gaan. Na tientallen jaren van discussie werd pas in 1671 besloten tot uitbreiding van de stad in noordelijke richting. De uitbreiding werd gerealiseerd als een moderne halfcirkelvormige omwalling met acht bastions, maar tegen deze tijd was de welvaart sterk afgenomen. Het inwonerstal liep terug en het kwam slechts mondjesmaat tot het bouwen van nieuwe huizen.

Pronkkaart van Haarlem, Romeyn de Hooghe, 1688. [Noord-Hollands Archief]

1822 Afbraak en leegstand

Aan het einde van de zeventiende eeuw vond er een omslag plaats in de ontwikkeling van de stad. De stad verarmde sterk. De bloeiende lakenindustrie en de bierbrouwerijen - de belangrijkste redenen om in Haarlem te komen wonen en werken - waren tanende. De verwachte toestroom van inwoners kwam niet en op de zojuist aangelegde noordelijke stadsuitbreiding bleef een vrijwel lege ruimte, waar koeien graasden en de armen woonden in houten bouwsels. Rond 1800 nam het inwonertal nog meer af. Huisjesmelkers sloopten hun leegstaande huurwoningen om de zware lasten te ontduiken. Dichter Willem Bilderdijk omschreef de stad als volgt: 'Een omtrek van een stad die omdanst in heur wal. Van wildernis vervult, en afbraak en verval.' Rond 1820 werd een begin gemaakt met de sloop van de verdedigingswerken omdat het onderhoud jaarlijks te veel geld kostte. Op bijgaande kaart van F.J. Nautz, vervaardigd in 1822, is te zien dat de bolwerken naar ontwerp van J.D. Zocher jr. langzaam omgevormd werden tot openbaar wandelpark, wellicht in de hoop dat welgestelde Haarlemmers hun voorgenomen vertrek uitstelden. Overige ruimtelijke ingrepen bleven in deze arme tijden beperkt tot de bouw en verfraaiing van buitenplaatsen, in de duinrand, aan het Haarlemmerhout en het Spaarne.

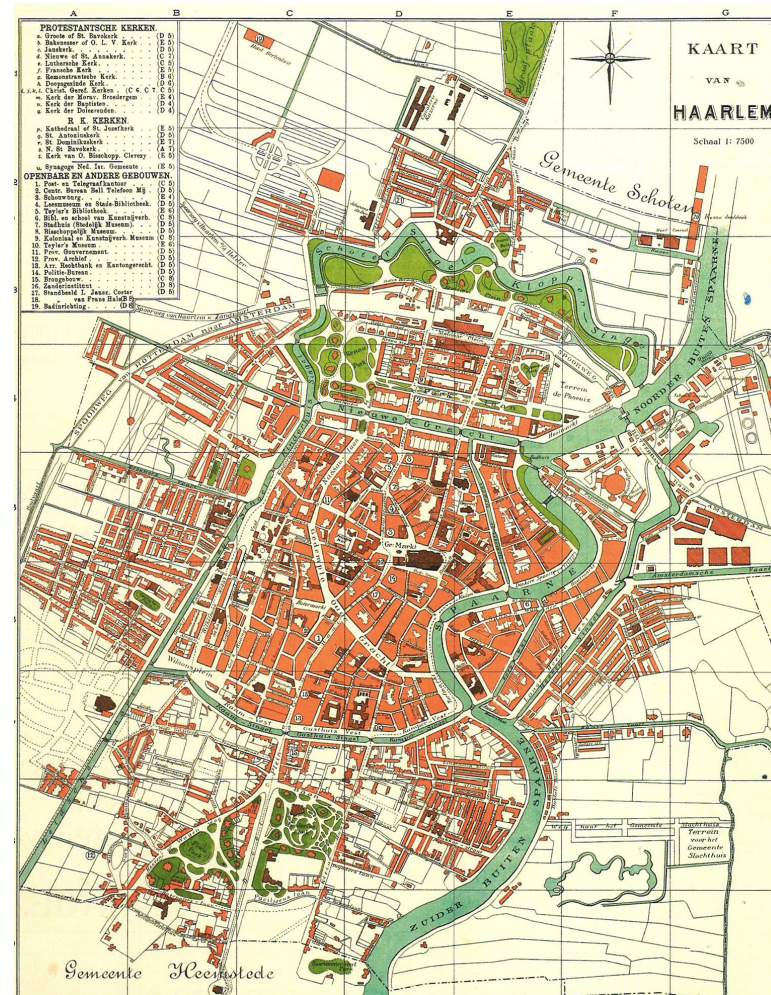
Eerste kadastrale kaart van Haarlem, F.J. Nautz, 1822.
[Noord-Hollands Archief]

1904 Een woon- en werkstad

In het midden van de negentiende eeuw trok de economie aan. Het spoor richting Amsterdam (1839), al snel verlengd tot Leiden (1843), bracht een nieuwe impuls. Enkele fabrieken vestigden zich in de stad, zoals een rijtuigen- en spoorwagonfabriek, een machinefabriek en een drukkerij. Als gevolg van de drooglegging van de Haarlemmermeer rond 1850 werd de doorstroming van de stadsgrachten slechter, waardoor ze gingen stinken. Ze werden gedempt (de Oude Gracht en de Nassaulaan in 1860, de Raamgracht, Voldengracht en Zijlgracht in 1861, de Raaks en de Beek in 1868, de Parklaan in 1869). Haarlem kon zich profileren als prettige woonstad met goede verbindingen. Het spoor, en ook de tram tussen Amsterdam en Zandvoort, maakte het mogelijk om in en rond Haarlem te wonen en in Amsterdam te werken. Om te kunnen concurreren met het groene Bloemendaal bouwden particulieren of investeringsmaatschappijen

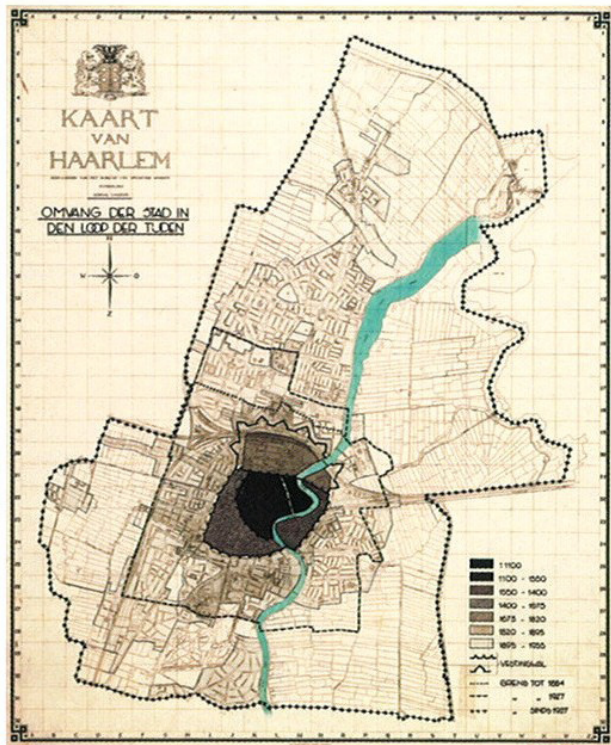
vanaf 1875 een reeks villaparken. Door de bestuurders van de stad werd goed in de gaten gehouden dat de eisen van fabrieken, die niet tot verfraaiing van de omgeving bijdroegen, niet automatisch prevaleerden boven het bewaken van de 'overigens grote aantrekkelijk van Haarlem'. Ook voor de minder welgestelden werd gebouwd. Vanaf 1880 werden direct rond de binnenstad de eerste arbeiderswijken aangelegd. Ze zijn nog altijd herkenbaar aan hun orthogonale stratenpatroon, de relatief nauwe straten en de gesloten bouwblokken. Op de kaart uit 1904 is te zien dat de eerste stratenplannen buiten de oude stad volloden: de Leidsebuurt, het Rozenprieel, de Amsterdamsebuurt en de eerste straten in Haarlem-Noord.

Stadsplattegrond van Haarlem, 1904. [Noord-Hollands Archief]

1927 Annexatie van buurgemeenten

In 1901 was de Woningwet vastgesteld die het gemeenten verplichtte uitbreidings- en bestemmingplannen vast te stellen, en die elke tien jaar te herzien. In 1902 werd hiervoor ingenieur L.C. Dumont benoemd tot directeur van Openbare Werken. Onder zijn leiding kwam een groot aantal uitbreidingsplannen tot stand voor het noorden en het oosten van de stad. De gemeentegrenzen om Haarlem bleken al snel te krap. In naburige gemeenten waren tegen de gemeentegrenzen forenzenwijken aan het ontstaan, waarvan de bouw overigens meestal vanuit Haarlem werd gedirigeerd. Door de grenswijziging van 1927 werd het Haarlemse grondgebied aanzienlijk uitgebreid: de gemeenten Schoten en Spaarndam werden in hun geheel bij Haarlem gevoegd en andere aangrenzende gemeenten (Heemstede en Bloemendaal) moesten delen van hun grondgebied afstaan. Ook het inwonertal van de stad nam drastisch toe. Vooral de gemeente Schoten bracht veel inwoners in, die onder meer woonden in de Transvaalbuurt, de Indische buurt en de Bomenbuurt.

Kaart met de groei van Haarlem, naar aanleiding van de annexatie in 1927. [Noord-Hollands Archief]

1970 Naoorlogse expansie

In de jaren zestig ontvingen nieuwe inwoners van Haarlem de gids 'Haarlem uw woonstad'. In het voorwoord kreeg de kersverse stadsbewoner de volgende raad: 'Deze gids wijst u de weg, maar ook niet veel meer. U zelf moet de sfeer proeven van het oude centrum, maar ook de activiteit van het jonge Schalkwijk. U zult moeten deelnemen aan het rijk gevarieerd verenigingsleven, kortom u zult Haarlemmer moeten zijn.' Er waren veel nieuwe stadsbewoners die deze gids kregen want de stad had inmiddels haar resterende grondgebied ingevuld met woningbouw. De bouw was van start gegaan met kleine uitbreidingen die grensden aan de bestaande stad, zoals in Noord rond het Nieuw Guineaplein, Sinnevelt en Delftwijk. In het oosten kwam de Parkwijk tot stand en in 1961 namen de eerste bewoners van Schalkwijk (de Europawijk en Boerhaavewijk) intrek in hun woningen. Schalkwijk was opgezet met de idealen van de wijkgedachte, een hiërarchisch ordeningsprincipe dat voorzag in het bouwen

van zeer grote, maar tegelijk voor de bewoner nog ervaarbare en leefbare wijken. Om dit te kunnen bewerkstelligen werd Schalkwijk verdeeld in vier buurten, die op hun beurt weer in kleinere eenheden werden verdeeld. De vier buurten werden van elkaar gescheiden door royale wegen, groenstroken of waterpartijen. Typierend voor de naoorlogse periode was functiescheiding: er waren aparte zones om te wonen, te winkelen, te werken en te recreëren. Een groot industrieterrein werd aangelegd in de Waarderpolder. Al deze aparte zones moesten met elkaar worden verbonden. Veel energie stak de gemeente in verkeersplannen om de explosieve toename van het autoverkeer te stroomlijnen. Grootse plannen voor verkeersdoorbraken in en om de binnenstad en een eigen stadsring kwamen op tafel. Deze vonden uiteindelijk geen doorgaan. Na de bouw van Schalkwijk waren er nauwelijks meer uitbreidingsmogelijkheden, wat tot uitdrukking kwam in het inwonertal. Omstreeks 1972 bereikt deze de grootste omvang (ongeveer 172.000 inwoners), maar in loop van de volgende decennia liep dit weer terug tot net onder de 150.000 inwoners: het niveau van voor de oorlog.

Stadsplattegrond van Haarlem, 1971. [R. Blijstra, Haarlem: heel oud, heel nieuw, 1971]

2010 Stad in de metropool

Eind jaren zestig kwam, zoals in meer steden in Nederland, de sanering en stadsvernieuwing van bestaande, vaak negentiende-eeuwse wijken in de aandacht. In Haarlem werden als 'rotte plekken' het Rozenprieel, de Burgwalbuurt, het Raaks-Doelenterrein en de Vijfhoek aangewezen. De eerste plannen waren rigoureuus, en gingen vaak uit van sloop en nieuwbouw. Later veranderende dit door gewijzigde stedenbouwkundige inzichten en oppositie van buurtbewoners, naar grondige renovatie. De omslag van stadsuitbreiding naar stadsvernieuwing betekende een verschuiving van kwantiteit naar kwaliteit. De naoorlogse wijken, vooral Schalkwijk, kregen groeiende kritiek op de te ruim opzette structuur en de rigide hiërarchische opzet. Het betekende tevens een hernieuwde aandacht voor de binnenstad als centrum van het stedelijk leven. Tekenend is het besluit uit 1973 de Grote Houtstraat, Gierstraat, Anegang, Spekstraat, Grote Markt en Bartelorisstraat af te sluiten voor autoverkeer. De laatste bouwstuw in het buitengebied was het bouwen van een nieuwe woonbuurt in de Romolenpolder en de Zuiderpolder. In de jaren tachtig en negentig bleven ruimtelijke opgaven als stadsvernieuwing (met veel bewonersparticipatie) actueel, maar kwamen daar ook nieuwe thema's bij als verdichting, hergebruik en duurzaamheid. Een voorbeeld van de nieuwe aanpak was het Uitvoeringsplan Schalkwijk 2000+. Er werd meer geïnvesteerd in culturele voorzieningen in het centrum (uit de verkoop van nutsbedrijven), zoals de gebouwen op het terrein van de voormalige drukkerij Johan Enschedé. Toegenomen welvaart en mobiliteit zorgden er tegenwoordig voor dat veel opgaven de schaal van Haarlem overstijgen. De woningmarkt, werkgelegenheid en transport worden steeds meer regionaal bepaald. Als antwoord komt het denken over de stad als onderdeel van een regio op en worden samenwerkingsverbanden met buurgemeenten gesmeed.

Stadsplattegrond van Haarlem, 2004.

BIJLAGE RUIMTELIJKE BELEIDSSTUKKEN

	Betrokken Sectoren en/of Afdelingen	Datum document	Type document	Doel	Vastgesteld Gemeenteraad	Vastgesteld College B&W
Structuurplan Haarlem 2020	WZ/BOGV, GM, SZ/RB, VG, E&C en JOS	2005 04	Structuurplan	Dit plan geeft op hoofdlijnen de ruimtelijke ontwikkeling van de stad aan voor de komende 15 jaar. Ambities en wensen van het gemeentebestuur over gebruik van de (beperkte) ruimte in de stad zijn hierin vastgelegd.	2005 04 20	2005 03 01
Het oog op morgen. Coalitieakkoord 2010-2014		2010 04 27	Coalitieakkoord	Vier speerpunten: Solide en daadkrachtig; gezonde financiële positie kleinere organisatie, veilige en schone stad. Groen en duurzaam; klimaatneutrale stad, duurzame ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit en goede bereikbaarheid en versterking kwaliteit van groen en water; Vitaal en ondernemend; werk voor iedereen, goed onderwijs en aandacht voor cultuur, sport en recreatie; Sociaal en betrokken; maatwerk in de Wmo, betaalbare woningen, aandacht voor jongeren en een eerlijk sociaal beleid.		
Sociaal en Solide. Coalitieakkoord 2006-2010		2006 04 27	Coalitieakkoord. De inhoudelijke hoofdrichting van de gemeenteraad is weergegeven in dit coalitieprogramma. Het College van Burgemeester en Wethouders was van 2006-2010 belast met de uitvoering van dit programma.	Vier speerpunten: Onderhoudsbudgetten voor wegen, bruggen/kades, groen en sportvelden op normniveau. Start met het inlopen van het achterstallig onderhoud in de stad. De financiële positie van de stad wordt op orde gebracht. Het sociale beleid van de stad blijft op gelijkwaardig hoog niveau: op omvang van de middelen voor bijzondere en gewone bijstand wordt niet gekort. Met een sterkere wijkaanpak en een verschuiving van beleid naar uitvoering richten op het concreet aanpakken van problemen, in samenwerking met bewoners en met partners in de stad.		
Toekomstvisie 2000-2010		1999 04 28	Visie	Een heldere visie geeft richting en regie aan hoe de stad wordt ingericht, zowel economisch, ruimtelijk, maar ook sociaal.		

Huidige status, gebruik	Ruimtelijke impact	Fricties, vragen, opmerkingen. Relatie met Nota Ruimtelijke Kwaliteit.	Kaartmateriaal
Vigerend beleid. De toetsingsrol is de algemene rol van het structuurplan als instrument voor toetsing en kaderstelling. Die rol geldt bij de ontwikkeling van eigen beleidsvisies en bij initiatieven van buiten de gemeente. Het structuurplan is in die rol bedoeld om richting te geven bij het beoordelen, afstemmen en stimuleren van plannen, projecten en ontwikkelingen in Haarlem met een ruimtelijke component.	In het structuurplan worden verandergebieden en knooppunten onderscheiden. De economische ontwikkeling vooral aan de oostzijde, langs de twee invalswegen en bij OV-knooppunten. Voorzieningen vooral in een centrale zone door de stad en centrale plekken in wijken (winkelcentra, welzijnsclusters, scholen, sport). In algemene zin zal Haarlem zich meer gaan richten op functiemenging: in verandergebieden en knooppunten en passende werkfuncties en voorzieningen in de wijken rondom het centrum. Er zijn netwerken voor groen, water en verkeer aangegeven, gebiedstypes zijn bepaald.	Het uitgangspunt van de nota is de lagenbenadering: groen, openbare ruimte en water belangrijkste, dan bereikbaarheid en infrastructuur. Per thema worden vervolgens de wensen hierin gepast. De doelstellingen voor het thema stedelijke waarden zijn: - bij ruimtelijke ontwikkelingen integreren en zo mogelijk herstellen van historische elementen en structuren ten behoeve van de beleving van de stad.- versterking van bestaande structuren, vergroting van beleving en herkenbaarheid. - vergroten samenhang in het stedelijk patroon, integreren van zichtlijnen in ontwerpen voor gebieden. Werkt de lagenbenadering in de praktijk? Hoe verhoudt zich dat tot de meer gebiedsgerichte benadering in de Nota Ruimtelijke Kwaliteit?	Hoofdkaart met gewenste ingrepen. Detailkaarten Jan Gijzenzone, Spaarne Noord, Schipholweg. Themakaarten Dynamiek, Stedelijke waarden en Groenstructuur. Kaarten in de toelichting: Groene en blauwe netwerken; Verkeersnetwerk; Recreatie, toerisme en cultuur; Sociaal maatschappelijke ontwikkeling; Wonen, werken en economische voorzieningen; Milieu.
Vervangen door coalitieakkoord 2010-2014.	Ruimtelijke kwaliteit boven verdichting. Groene randen stad onaangetast. Westelijk tuinbouwgebied blijft intact. Het vigerend structuurplan en de woonvisie worden herzien. Investeren in wijkverbetering Schalkwijk, Haarlem-Oost en Delftwijk. Openbaar vervoer op de Zuid-As, fietssnelweg naar de Zuid-As in Amsterdam. auto's om de stad ipv erdoor, oostkant binnenstad parkeervoorziening, verbinding Prins Bernhardlaan nd Oudeweg, Amsterdamsevaart versmald.	Uit het akkoord: 'De kracht van onze stad is onze goed opgeleide bevolking, onze rijke historie, talrijke monumenten en aantrekkelijke groene omgeving, vlakbij de duinen, de zee en Amsterdam.' Verder: 'Haarlem moet, als centrumstad in Zuid-Kennemerland, een bijdrage leveren aan de versterking van de (internationale) concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam. Een heldere positionering van Haarlem ten opzichte van Amsterdam, Haarlemmermeer en Schiphol is cruciaal.[...]. Kortom: de kracht van Haarlem is de kracht van kwaliteit.'	
?	Verbetering bereikbaarheid binnenstad, brug Spaarnepassage van de Zuidtangent, autoluw maken van de binnenstad, parkeergarages. Optimaliseren openbaar vervoer. Ondergrondse parkeergarages aan de randen van de stad. Meer groen in versteende buurten. Stadsparken en waardevolle natuurgebieden om de stad blijven beschermd. Bij OV-knooppunten en stadspoortenontwikkeling is hoogbouw denkbaar. Haarlem als aantrekkelijke vestigingsplaats kantoren en bedrijven.	Opsomming van sterke punten: trotse inwoners, unieke ligging, aantrekkelijke cultuurhistorische binnenstad, cultuur, menselijke schaal. Zwakke punten: angst voor vernieuwing, anonieme positie in de regio, ruimtegebrek in de stad, slechte bereikbaarheid, kwetsbare wijken.	

Woonvisie Haarlem 2006-2012 Verleiden tot verhuizen. Beweging op de Haarlemse woningmarkt. Raamovereenkomst Transformatie Haarlemse Woonwijken Convenant Wonen 2007-2011	Afdeling Beleid, Sector Stedelijke Ontwikkeling ism met diverse marktpartijen	2006 04	2007 Raamovereenkomst	Ambitie: uitbreiding met 7000 woningen. Vier speerpunten: tegenover het woningtekort sterk inzetten op productie (Meer); tegenover verschralling en eenzijdigheid inzetten op vernieuwing, differentiatie, toegankelijkheid en leefbaarheid (Beter); tegenover huidige starheid van woningmarkt dynamiek en mogelijkheid v doorstroming (Dynamisch), tegen economische segregatie van buurten en voor behoud kernvoorraad, verkoop huurwoningen.
				Het bestaande aanbod sluit nu niet altijd goed aan op de vraag. Zolang de alternatieven niet aantrekkelijk genoeg zijn, blijven mensen in hun huidige te dure, te grote, te goedkope of te kleine woning. Om de zo gewenste doorstroming op gang te brengen is er behoefte aan betaalbare en middeldure koop- en huurwoningen en aan geschikte woningen voor senioren en mensen met beperkingen. Het passende aanbod wordt ondermeer gecreëerd door renovatie, verkoop van huurwoningen en door (vervangende) nieuwbouw, vooral in de naoorlogse wijken.
				Vastleggen van een gedifferentieerde groennorm. niet vastgesteld Deze groennorm moest bruikbaar zijn voor de toetsing van bouwplannen. Vastleggen van de hoofdbomenstructuur en een plan voor het verbeteren van de kwaliteit en de hoeveelheid groen in (de buurten van) Haarlem.
Groenstructuurplan 2020	Wijkzaken, afdeling Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	2009 12	Groenstructuurplan	
Groenstructuurplan 1991			1991 Groenstructuurplan	

Vigerend beleid. In het coalitieakkoord 2010-2014 is vermeld dat de Woonvisie herzien moet worden.	De geraamde woningproductie voor de jaren 2006/2012 betreft circa 130 kleine en grotere projecten. Grote aantallen worden gerealiseerd in Delftwijk, bij de Raaks, Mariastichting, Deo, Ripperda, 023 (noordstrook Schalkwijk), Stadsdeelhart Schalkwijk, EKP-terrein, overbouwing Randweg en diverse locaties in de Spoorzone.
---	--

Het Groenstructuurplan 2020 is niet vastgesteld. Als vervolg hierop heeft de Raad opdracht gegeven (coalitieakkoord en cwp) om een structuurvisie voor de openbare ruimte te maken waarbij de positie van groen wordt geborgd.	Het handelsmerk van Haarlem, de compacte stad in een groene omgeving, is een belangrijk uitgangspunt voor het groenstructuurplan. Ambitie: 1. verbeteren en uitbreiden van de (groene) dwarsverbanden met daarin de grote groengebieden. 2. in standhouden, uitbreiden en aanvullen van de hoofdbomenstructuur. 3. Ontwikkelen van het Spaarne als blauwgroene ruggengraat. 4. Uitbreiden en verbeteren van het netwerk van recreatieve routes om het groen in en om de stad beter bereikbaar te maken. 5. Verbeteren van de recreatiemogelijkheden in de stadrandgebieden. 6. versterken van de ecologische verbindingzones.	Deelgebieden naar woontypologieën vormen een basis voor het beoordelen van de kwaliteit en het type groen in een buurt. Buurten met groenarmoede met beperkte ruimte in en om de buurt. Overige verdichte buurten met en zonder voortuinen en linten van verspreide bebouwing. Gemengd met royaal aanleg, tuindorpen, kleinschalige strokenbouw en villawijken. Woonerven en grootschalige strokenbouw. Centrum en beschermde stadsgezichten.
---	--	--

Omdat het Groenstructuurplan 2020 niet is vastgesteld wordt in de praktijk vaak het Groenstructuurplan uit 1991 gebruikt. Als het goed is zal de Structuurvisie Openbare Ruimte die dit jaar gemaakt gaat worden, dit document vervangen.

Al 20 jaar lang een eenduidig groenbeleid.

Kaart bij Groenstructuurplan. Het rapport zelf hebben we niet, is er alleen in papieren vorm te zijn, 5 delen.

Geef bomen de ruimte. Bomenbeleidsplan 2009-2019	Wijkzaken Haarlem, afdeling Beleid Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	2009 12 08	Beleidsplan	Het bomenbeleidsplan geeft de visie van de gemeente op bomen en schept samenhang in het bomenbeleid door afstemming van de beleidsonderdelen bomenstructuur, ontwerp en inrichting openbare ruimte, beheer en onderhoud, regelgeving en handhaving, personeel en organisatie en communicatie en voorlichting.	2010 10 30
Haarlemse monumentale bomen	Wijkzaken Haarlem, afdeling Beleid Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	2009	Deze nota regelt de aanwijzing van monumentale bomen, de status en de bescherming.	Door bescherming bomen een toegevoegde (belevings-) waarde en toegevoegde kwaliteit aan de Haarlemse buitenruimte waar de gemiddelde straatboom slechts 30 jaar oud wordt.	2009 04 28
Nota Meer Natuur in Haarlem		2007		Het doel van deze nota is het aanbrengen van samenhang in de natuur van Haarlem. De aandacht is gericht op het aanbrengen van meer variatie, meer duurzaamheid en betere verbindingen voor de natuur.	
Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Haarlem Binnenstad	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB, E&C en Milieu en VVH	2007 12	Het HIOR is een instrument dat volgt uit het Beleidskader Openbaar ruimte. Op stadsdeelniveau worden HIOR's gemaakt.	Doel van het Handboek is te komen tot deze kaderstellende en samenhangende visie op de openbare ruimte, die bovendien is uitgewerkt in concrete voorschriften voor de inrichting van de openbare ruimte van de binnenstad, gericht op een beheerbaar en uitvoerbaar straatbeeld van goede ruimtelijke kwaliteit.	collegebevoegd heid 2007 12 18
Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Haarlem Schalkwijk	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB, E&C en Milieu en VVH		Het HIOR is een instrument dat volgt uit het Beleidskader Openbaar ruimte. Op stadsdeelniveau worden HIOR's gemaakt.	Doel van het Handboek is te komen tot deze kaderstellende en samenhangende visie op de openbare ruimte, die bovendien is uitgewerkt in concrete voorschriften voor de inrichting van de openbare ruimte van de binnenstad, gericht op een beheerbaar en uitvoerbaar straatbeeld van goede ruimtelijke kwaliteit.	collegebevoegd heid nog niet vastgesteld

Vigerend beleid.	Legt de hoofdbomenstructuur vast van primaire en secundaire routes door de stad. Daarnaast in de gebieden. Samenhang met hoofdwegenstructuur is onderzocht, en met andere beleidsnota's. Het concept van de hoofdpzet is gebaseerd op de ontwikkelingsgeschiedenis van Haarlem en de ligging van de stad op de overgang van het veenweidegebied en de binnenduinrand. Gebiedsspecifieke aanpak. Deelgebieden: binnenstad - royaal opgezette wijken, buurten, villawijken - verdichte en recente wijken - naoorlogse wijken en buurten (tot 70er jaren) - bedrijventerreinen.	Kaart hoofdbomenstructuur op stadsniveau en wijkniveau. 19 mei 2009 inventariseerde Rob Elsenaar de hiaten in de hoofdbomenstructuur. Wat is hiermee gedaan? Van november 2009 bestaat er een excell met daarin bouwprojecten en de monumentale bomen die daarbij in het gedrang komen. Komen de gebieden overeen met die in het beleidskader openbare ruimte? De hoofdbomenstructuur en de monumentale bomen zijn nog niet in alle bestemmingsplannen vastgelegd.	Hoofdwegenstructuur. Grondkaart. Hoofdpzet Haarlemse bomenstructuur. Primaire hoofdroutes. Eenhedenkaart hoofdbomenstructuur primaire routes en secundaire routes. Hoofdwatergangen. Hoofdbomenstructuur (p.32). Ruimtelijke typologie Haarlem (p.34).
Doordat de monumentale bomen op een lijst zijn gezet en deze lijst wordt vastgesteld door het College van B&W, zijn de bomen extra beschermd, bijvoorbeeld bij het aanvragen van een kapvergunning. De lijst is dynamisch en zal regelmatig geactualiseerd moeten worden.	Bij ruimtelijke ingrepen rekening houden met monumentale bomen.		Kaart monumentale bomen (niet in ons bezit).
	Natuurvriendelijke oevers, houtige begroeiingen, graslanden en bermen.	Alleen posters ontvangen, nota niet digitaal. In juni komt er nieuw ecologie beleid.	
Vigerend beleid.	Legt vast en bepaald voor een groot deel de uitstraling van de binnenstad. Erin staat een visie op de inrichting van de openbare ruimte (incl. het groen) en richtlijnen voor de toe te passen materialen. Het geeft kaders voor materialen, profielen, details en objecten, waarmee bij ontwerp, inrichting, uitvoering en beheer rekening moet worden gehouden. Het HIOR kan als instrument gebruikt worden bij de kwaliteitsverbetering van met name bestaand groen. Erin staat een visie op de inrichting van de openbare ruimte (incl. het groen) en richtlijnen voor de toe te passen materialen. Het geeft kaders voor materialen, profielen, details en objecten, waarmee bij ontwerp, inrichting, uitvoering en beheer rekening moet worden gehouden. Het HIOR kan als instrument gebruikt worden bij de kwaliteitsverbetering van met name bestaand groen.	Voor de binnenstad is al een HIOR opgesteld. Voor Schalkwijk en Haarlem Noord worden ze momenteel opgesteld.	Structuurkaart binnenstad. Verkeerskaart binnenstad. Water- en groenkaart binnenstad. Vloerkaart met keuze bestratingsmateriaal. Verlichtingskaart binnenstad. Profieltypen binnenstad.

Beleidskader Openbare Ruimte	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB	2006 08 03	Het Beleidskader Openbare Ruimte geeft een richtlijn voor onderhoud en is de basis voor het maken van Handboeken Inrichting Openbare Ruimte (HIOR's).	Doel is verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Samenvattend beleidskader voor diverse nota's over de openbare ruimte. Moet leiden tot een kwaliteitsimpuls, efficiënt gebruik van onderhoudsgelden, wegwerken van onderhoudsachterstanden.	2006 10 21	2006 08 15
Geveltuinen beleid en groenparticipatiebeleid	Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	In bewerking				
Ecologisch beleidsplan	Openbare Ruimte, Groen en Verkeer	In bewerking				
Spaarneplan	? Projectgroep Spaarne. Ism de Gemeente Heemstede.	2000 06 (werkzaamheden Structuurvisie startte in 1990)	Uitwerking van de Structuurvisie Spaarne uit 1992. Benoeming deelgebieden met projecten.	Het Spaarne ruimtelijk meer centraal stellen en te streven naar een multifunctioneel gebruik. Verbetering beleving en uitstraling oevers.		2000 03 21
Integraal Waterplan Haarlem	Beheer Openbare Ruimte (BOR), Stadswerk, Milieu, GGD-Kennemerland, afd. Alg. Gezondheidszorg, Strategie, Beleid, Project Management, Vergunningen en Toezicht, Vastgoed, Sport & Recreatie, Stafafdeling Stadsbeheer. Ism het Hoogheemraadschap van Rijnland.	2004 10 28	Beleidskader bij het opstellen van ruimtelijke ontwikkelings-, bestemmings-, en inrichtingsplannen alsmede riolerings- en waterhuishoudingsplannen.	Een veilig, veerkrachtig en ecologisch gezond watersysteem, waarbij inrichting en beheer zorgen voor een goede afstemming en vervulling van de belevingswaarde en relevante gebruiks- en natuurfuncties.	2004 12 22	2004 11 09
Ontwerp Masterplan Water Schalkwijk 2000+	Beheer Openbare Ruimte (BOR), Stadswerk, Milieu, Strategie, Beleid, Project Management, Vergunningen en Toezicht, Vastgoed, Sport & Recreatie, Stafafdeling Stadsbeheer. Ism het Hoogheemraadschap van Rijnland.	2004 10 26	Uitwerking van het thema water uit het Uitvoeringsplan Schalkwijk 2000+.	Het verbeteren van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater in Schalkwijk; het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving van Schalkwijk door aanleg van oppervlaktewater; Vasthouden gebiedseigen water en ontlasten van de boezem met regenwater uit Schalkwijk.	—	2004 11 02

Vigerend beleid	Erin staat een visie op de inrichting van de openbare ruimte (incl. het groen) en richtlijnen voor de toe te passen materialen. Het geeft kaders voor materialen, profielen, details en objecten, waarmee bij ontwerp, inrichting, uitvoering en beheer rekening moet worden gehouden. Het HIOR kan als instrument gebruikt worden bij de kwaliteitsverbetering van met name bestaand groen. Vier uitgangspunten: ingetogen inrichting; weloverwogen plaatsing; eenheid, samenhang en continuïteit; afstemming ontwerp, uitvoering en beheer. Deelgebieden: binnenstad - knooppunten - monumentale parken - hoofdinfrastructuur - woonwijken - overige parken - bedrijventerreinen - buitengebied.	Kaart Ruimtelijke Typologie, zelfde als in Bomenbeleidsplan.	
Vigerend beleid	Deelplannen met voorstellen. Zoekgebieden waterberging (natte natuur) aan de randen van de gemeente en de aanleg van een aantal nieuwe watergangen (gemeentebreed). Spaarne, Ringvaart, Liede, Mooie Nel, stadsgrachten, Leidsevaart, watergangen in Schalkwijk zijn de belangrijkste boezemwateren. Beschermen van cultuurhistorische waterwaarden is onderdeel van beleid. Openleggen A'damsevaart, Papentorenvest en Oostersingel. Opengeraven gedempte grachten.	Vierdeling van het Spaarne uit de Structuurvisie (?) is de basis voor de werkzaamheden. Geldt deze vierdeling nog steeds? Oppervlaktewater speelde afgelopen decennia ondergeschikte rol in stedenbouwkundige ontwikkeling. Creëren van nieuw open water in herstructureringsprojecten. Combineren van waterhuishoudkundige functies met stedenbouwkundige functies als: wonen, werken, verkeer en vervoer, recreatie, natuur, cultuurhistorie en beleving. Geen goede kaart met waardevolle waterlopen, incl kades, sluizen etc.	Kaart Gebiedstypologie. De gebruikte gebiedstypologie is een integratie van drie methoden: VNG, Milieu op zijn plek en Nationaal Pakket Duurzame Stedebouw, afgestemd op de Haarlemse situatie. Kaart heeft geen status, behalve dan als hulpmiddel om de Haarlemse gebiedstypen te omschrijven. Plankaart met waterlopen, Kaart Oppervlaktewater, Streefbeeld Waternetwerk 2050 en 2015. Streefbeeld Watersysteemeenheden 2050 en 2015. Streefbeeld watergebruik 2015 (hier staan ook de ch waardevolle waterlopen op aangegeven).
Vigerend beleid. Momenteel wordt het Masterplan geactualiseerd en uitgewerkt in een concreet Uitvoeringsprogramma Water Schalkwijk. Dit programma is in februari 2011 als concept met de portefeuillehouders van Haarlem en Rijnland besproken. Bestuurlijke vaststelling wordt in het najaar van 2011 verwacht.	Aanleg van nieuwe watergangen in Schalkwijk.		

Kansenkaart Watertoerisme Plan van aanpak Kansenkaart Watertoerisme Nota Afmeerzones Pleziervaartuigen	Wijkzaken Haarlem	2009 11 18	Collegebesluit	Er ontstaan 1.531 afmeerplekken met passende afmeervoorziening en een vast nummer.	2008 05 22 2011 01 20	2008 04 08 2010 11 23
Een waardevol bezit. Beleidsnota Archeologie		2009 06	Beleidsnota	De Wamz (2009) en de veranderingen in het archeologische bestel brachten de noodzaak om een gemeentelijk beleid ten aanzien van archeologische monumentenzorg te bepalen. Om uitvoering te geven aan de nieuwe wettelijke taken heeft de gemeente een beleidsnota archeologie opgesteld. Doelen: 1. Bescherming van het bodemarchief. 2. Kennisvergroting. 3. Zichtbaarheid en informatievoorziening (maatschappelijk draagvlak)		2009 06 02
Agenda Cultureel Erfgoed		2007	De agenda geeft de ambitie en doelstellingen aan rondom het thema erfgoed voor de komende drie jaar. Het hierop volgend uitvoeringsprogramma geeft de afbakening en keuzes aan vertaald in concrete acties.	Beschermen, benutten, beleven, duurzaam naar de toekomst		
Haarlemse Molennota		2007				
Cultuurhistorische paragrafen in bestemmingsplannen			Paragraaf in bestemmingsplan	Cultuurhistorie borgen in bestemmingsplan.		
Regionale bereikbaarheidsvisie "Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking"	PGV Beleid, SS Ruimtelijke Plannen, Concern	2010 11	Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid Kennemerland, door de Raad vastgesteld in april 2011	Zuid-Kennemerland goed aanhaken op landelijke netwerken, waar mogelijk het doorgaand autoverkeer langs stad en woonkernen leiden, hoogwaardig openbaar vervoer diep laten doordringen in het centrum van de regio, ontvlechten van verkeersstromen, optimaal benutten van netwerken, verminderen van de leefbaarheidsproblemen als gevolg van verkeer en inspelen op ruimtelijke en economische dynamiek in de omgeving.		2011 03 15

Vigerend beleid. Vanwege de grote vraag naar afmeerplekken voor de recreatievaart wordt de nota herijkt, met het doel binnen de aangewezen en vastgestelde afmeerzones meer afmeerplekken te realiseren. Naar verwachting wordt de herijkte nota in het najaar van 2011 aan het gemeentebestuur ter besluitvorming voorgelegd.

Vigerend beleid. De archeologisch waardevolle gebieden en bijbehorende regimes die op de voorlopige Archeologische Beleidskaart Haarlem zijn weergegeven, kunnen direct vertaald worden naar de kaarten en voorschriften van nieuwe bestemmingsplannen. Om te zorgen dat in gebieden waar oude bestemmingsplannen gelden archeologische belangen ook worden meegewogen, is er een facetbestemmingsplan archeologie opgesteld.

Meer rekening houden met zichtlijnen, open ruimtes om het contact met of zicht op het water te behouden en worden ruimtes rondom bruggen zoveel als mogelijk vrijgehouden. De beeldkwaliteit van de oevers wordt beter.

Door archeologische waarden in beeldkwaliteitsplannen en structuurvisies op te nemen, kunnen deze waarden daadwerkelijk als inspiratiebron voor de uitwerking van ruimtelijke opgaven worden benut.

Er wordt niet gevraagd om een waarderingskaart.

Rekening houden met molenbiotop en zichtlijnen vanuit de omgeving op de molen.

Frictie zit hier soms in de combinatie met het bomenbeleidsplan. Vrije windvang is een van de belangrijkste voorwaarden voor een goed functionerende molen en daar passen bomen niet altijd bij.

Vastgestelde visie als basis voor regionale aanpak en uitwerking.

Voorstel ingrepen: twee ringstructuren rond regio en rond Haarlem. Intensivering OV. Belangrijkste ingrepen: Mariatunnel tussen Westelijke randweg en Schipholweg (N205) en doortrekken Prins Bernhardlaan tot aan de Oudeweg.

Belangrijkste autoroutes. Belangrijkste OV-routes. Knelpunten regio. Mogelijke ringstructuur auto. Mogelijke snelfietsroutes en stationsontsluiting. De zes grote projecten om mee te beginnen.

Haarlems Verkeers- en Vervoer Plan			2003 Verkeers- en Vervoersplan: er wordt gestuurd in hoe, wanneer en waar men (auto) rijdt. Met het HVVP wordt een pakket aan sturingselementen ontwikkeld. Plan op hoofdlijnen.	Om het beleid voor de komende jaren ten aanzien van verkeer en vervoer inzichtelijk vast te leggen in één handzaam plan, is dit verkeers- en vervoerplan opgesteld.		
Parkeren in Haarlem	OGV Beleid, VVH, DB&T, Dienstverlening	2010 11	Concept-Visiedocument voor het parkeren van auto en fiets, binnen en buiten het centrum.	Klimaatneutrale stad met een goede bereikbaarheid en duurzame mobiliteit. Beheersen omvang van het autoverkeer en het parkeren in met name de binnenstad. Succes van de autoluwe binnenstad behouden en versterken. Meer samenhang in parkeerbeleid.	onbekend	vrijgegeven als basis voor discussie
Haarlem Duurzaam Duurzaamheidsprogramma 2011	Stadszaken, afdeling Milieu	2011 03 29 2011 03	Concept kadernota De uitvoering van het Haarlems milieubeleid wordt jaarlijks vastgelegd in een wettelijk verplicht uitvoeringsprogramma. Het Duurzaamheidsprogramma 2011 beschrijft alle milieutaken die dit jaar door de verschillende afdelingen van de gemeente zullen worden uitgevoerd. Het vormt daarmee tevens een instrument voor de sturing van een integraal milieubeleid. Op grond van de Wet milieubeheer moet het programma door de gemeenteraad worden vastgesteld.			
Richtlijn Duurzame Stedenbouw			2006	Dat alle ruimtelijk relevante plannen vanaf 2006 voldoen aan de basiskwaliteit duurzame stedenbouw en waar mogelijk een streefkwaliteit.		
Welstands- en monumentennota			2004 Welstandsnota	2004 06 23		
Nota Daklandschappen	Hoofdafdeling Stadszaken, Afdeling Ruimtelijk beleid	2011 01	Nota, vooruitlopend op de Nota Ruimtelijke Kwaliteit	Onderzoeken van kansen voor ingrepen in het daklandschap. Opstellen van regels voor ruimtelijke kwaliteit.		
Gebiedsvisie Brinkmann	WZ/GM en SZ/RB, E&C en VG	2009 06 23	Voor gebieden waar grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zijn, worden gebiedsvisies opgesteld. Dit is een integrale visie, als uitwerking van het structuurplan en de stadsdeelvisie.	De gebiedsvisie doet uitdrukkelijk geen uitspraken over de uiteindelijke architectonische uitwerking van het bouwblok, maar geeft wel randvoorwaarden aan waarbinnen de toekomstige ontwikkeling kan plaatsvinden.	2009 09 03	
Gebiedsvisie Middengebied Slachthuisbuurt	Sector Stedelijke Ontwikkeling, Afdeling Beleid			Voor gebieden waar grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zijn, worden gebiedsvisies opgesteld. Dit is een integrale visie, als uitwerking van het structuurplan en de stadsdeelvisie.	2005 07 20	

	Op het Haarlemse wegennet wordt niet meer autoverkeer toegelaten dan de stad aan kan. Het bestaande stedelijk weefsel zal worden gerespecteerd. Met andere woorden, de problematiek zal in principe binnen de bestaande erfgrenzen moeten worden opgelost. Het teveel aan autoverkeer wordt niet tot het hoofdwegennet toegelaten en alternatieven voor de auto worden ontwikkeld. Vanaf p. 91 ruimtelijke ingrepen.	Hoofdstructuur auto. Ruimtelijke plannen tot 2010. Ontbrekende schakels fietsnet. Wegencategorisering.
discussiestuk	Uitbreiden van parkeervoorzieningen bij OV-knopen aan de rand van de stad. Binnenstad autoluw. Herinrichting openbare ruimte incl. parkeren. Zie eerste resultaten parkeerconferentie van maart 2011.	
	Duurzame stedenbouw, duurzame renovatie.	
	15 uitgangspunten voor duurzame stedenbouw.	
Nieuwe welstandsnota in de maak.		Indeling in 30 deelgebieden

Gebiedsvisie Oostradiaal	Hoofdafdeling Stadszaken, Afdeling Ruimtelijk beleid	2010 11	Voor gebieden waar grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zijn, worden gebiedsvisies opgesteld. Dit is een integrale visie, als uitwerking van het structuurplan en de stadsdeelvisie.	
Ontwerpgebiedsvisie Spaarndamseweg e.o.		2008 05		De Spaarndamseweg e.o. is een gebied met een vastgesteld grote diversiteit aan functies. In het structuurplan wordt de Spaarndamseweg benoemd als "verandergebied". De verandergebieden vormen, samen met de zogeheten knooppunten, de zwaartepunten voor de stedelijke ontwikkeling. Voor verschillende locaties aan de Spaarndamseweg zijn de laatste jaren door derden schetsplannen ingediend voor mogelijke ontwikkelingen. Om meer duidelijkheid te krijgen over de inpasbaarheid van deze schetsplannen en toekomstige schetsplannen wordt door de gemeente Haarlem een gebiedsvisie voor de Spaarndamseweg e.o. opgesteld.
Uitvoeringsplan Schalkwijk 2000+			Uitvoeringsplan	Stadsvernieuwingsplan, centrale doelstelling: 'het creëren van een gedifferentieerd en duurzaam woon- en leefmilieu, waardoor een evenwichtige opbouw van het stadsdeel ontstaat inclusief het daarbijbehorende voorzieningenniveau en dagelijks beheer.' Er worden vier verkeersluwe wijken gerealiseerd met een te herstructureren stadshart. De langzaamverkeersverbindingen tussen het stadshart en de wijken worden zodanig geoptimaliseerd, dat geen barrières gelijkvloers behoeven te worden gekruist. Ook is er structuur gebracht in de langzaamverkeersroutes naar de rest van Haarlem en het omliggende stedelijk gebied.
Gebiedsvisie Schalkwijk Midden	Sector Stedelijke Ontwikkeling, Sector Stedelijk Beheer	2007 09	Gebiedsvisie	
Gebiedsvisie Rozenprieel	WZ/GM en SZ/RB, Wonen, JOS en E&C		2010 Gebiedsvisie (Concept)	Gebiedsvisie Rozenprieel 2025. Samenhang tussen individuele en gemeentelijke projecten garanderen.
Gebiedsvisie Schouwbroekerplas	Afdeling Milieu Bureau Bodem, Afdeling Stedenbouw en ontwerp, Planologie, Verkeer, Openbare ruimte, groen en verkeer	2009 12	Gebiedsvisie (Concept)	De ontwerp-gebiedsvisie geeft inzicht in de vele randvoorwaarden die het gebied heeft en de kansen en risico's van ontwikkeling van activiteiten op het gebied van wonen en recreatie.

Voorgestelde ingrepen: 1. Versmallen Amsterdamse Vaart (gracht en nieuwe bebouwing); 2. Nieuw Vaartpark, onderdeel van groenstructuur; 3. OV Knooppunt Spaarnwoude; 4. Liedepark.

De Amsterdamse Vaart is ook voorgesteld als groene dwarsverband in het Groenstructuurplan 2020.

Ingrepen integraal opgenomen in het HVVP. Het Houtens model heeft als voorbeeld gediend voor Schalkwijk.

Aan de randen yup, in het centrum (in 1985 grootschalige stadsvernieuwing) sociale bouw. Op veen gebouwd en nabij bestaande industrie langs het water: minder geschikt voor herenhuizen. Herinrichting OR, meer winkels, veiliger. 'Kansenkaart'

Zandwinplan tussen Spaarne en Zuid Schalkwijkerweg, rond 1960. Afval in bodem, geluidsoverlast van brug, verkeersdruk. Mogelijkheden: woontoren, drijvende woningen, vrije kavels op oevers, jachthaven, stadscamping.

In het Structuurplan 2020 is de Schouwbroekerplas en omgeving vastgelegd als water en landelijk gebied. De locatie geldt als zoekgebied voor een stadscamping. Hierbij wordt vooral gedacht aan de watertoerist. Daarnaast is aangegeven dat deze locatie kansen biedt voor wonen op water.

Gebiedsvisie Boerhaavewijk		2011 01 24	Gebiedsvisie (Concept)	Visie Boerhaavewijk over 10 jaar. Hoofddoel is een integraal beeld te geven van de ontwikkeling van de wijk tot 2020 en een doorkijk naar verder. Verbeteren Boerhaavewijk in samenhang op sociaal/ maatschappelijk, economisch en fysiek vlak, zoals omschreven in Plan van Aanpak (september 2008). Daarnaast aangeven delen in de wijk waar veranderingen plaatsvinden: vernieuwing van bebouwing, verbetering van de openbare ruimte of sociale programma's. Deze mogelijkheden zijn in samenhang verkend. De gebiedsvisie is de basis voor verdere uitwerkingen en projecten in Boerhaavewijk.
Gebiedsvisie Schoterbos/Jan Gijzenkade	WZ/GM en SZ/RB, Wonen, JOS en E&C		2011 Gebiedsvisie	
Gebiedsvisie Houtplein	WZ/GM en SZ/RB, Wonen, JOS en E&C		2011 Gebiedsvisie	
Gebiedsvisie Kleverlaanzone			2011 Gebiedsvisie	Het bieden van de ruimtelijke kaders voor de herontwikkeling van het perceel van de voormalige stadskweektuin, in samenhang met behoud en versterking van de aanwezige monumentale, groene, recreatieve en educatieve kwaliteiten van de gehele Kleverlaanzone.
Gebiedsvisie Spoorwegstraat eo	Hoofdafdeling Stadszaken, Afdeling Ruimtelijk beleid	2010 11	Gebiedsvisie (Concept)	
BKP Delftwijk	Sector stedelijke ontwikkeling & Sector stedelijk beheer. Bureau Ruimtelijk Ontwerp	2005 03	Beeldkwaliteitsplan	Veel partijen bij herontwikkeling van deze wijk. Angst voor niet-eenduidig beeld, daarom dit beeldkwaliteitsplan.
BKP Gedempte Oude Gracht, tussen Turfmarkt en Raaks	Sector stedelijke ontwikkeling, Bureau Ruimtelijk Ontwerp.	2005 02	Beeldkwaliteitsplan	? Herinrichting Gedempte Oude Gracht, aanleiding Zuidtangent?
BKP 023 Haarlem		2008 09 01		Met het beeldkwaliteitplan worden richtlijnen opgesteld met als doel de integrale kwaliteit van het te ontwikkelen gebied te waarborgen. De richtlijnen hebben zowel betrekking op de architectuur van de gebouwen als de inrichting van de openbare ruimte. Met deze richtlijnen wordt niet alleen de kwaliteit van individuele gebouwen en straten gewaarborgd, maar wordt vooral ook de eenheid binnen het plan zeker gesteld. De richtlijnen fungeren als leidraad voor de ontwerpers die in het plangebied de verschillende projecten zullen uitwerken.
BKP Stadsdeelhart Schalkwijk	Sector Stadsontwikkeling en Jo Coenen	2007 09 12	Beeldkwaliteitsplan	
BKP Land in Zicht	??	2006 07	Beeldkwaliteitsplan	
BKP Flyover		2009 02 06	Beeldkwaliteitsplan	
BKP Raaksbruggen	Sector stedelijke ontwikkeling, Bureau Ruimtelijk Ontwerp.		Beeldkwaliteitsplan	

Buurt in Schalkwijk. Veranderlocaties aangegeven.

Hier zit een waarderingskaart in (bron: gemeente Haarlem) structuren en bebouwing. Waar is deze op gebaseerd, speciaal gemaakt voor deze gebiedsvisie? Zijn er meer van dergelijke kaarten voor andere delen in de stad?

Richtlijn en inspiratiebron. Is dit gebruikt?

Naoorlogse wijk, ca 1960. Sloop-nieuwbouw woonflats. Vergroot winkelcentrum.

Karig, maar is conceptversie. Zit wel in de map vastgestelde bkp's.

Is dit gebruikt?

Je mist: hoe zien wij de Gedempte Oude Gracht, plek en identiteit in de stad. Wat willen we voor uitstraling.

Deels uitgevoerd?

Gebied kruising Schipholweg/Amerikaweg. Woningbouw en kantoren. Deels uitgevoerd?

Uitgevoerd?

Jachthavenlocatie Schoterbrug.

Uitgevoerd?

Onduidelijke identiteit Oostpoort (oostelijke toegangsrouten naar de stad)

Korte historische beschrijving opgenomen. Gekeken naar Vloerkaart en Groenkaart.

Nota Grondbeleid 2006		2006		Haarlem kiest voor een ondersteunend en stimulerend grondbeleid met een laag risicoprofiel.		
Anchorpoints Haarlem	Stedenbouw en Ontwerp	2009 07 10	Kaart met voor Haarlem herkenbare plekken, structuren en gebouwen.	Aanvullende analyse voor ontwerp onderzoek bij herinrichting openbare ruimte/verkeerskundig ontwerp en beleid en stedenbouwkundig ontwerp en beleid.	niet vastgesteld	niet vastgesteld
Uitvoeringsstrategie Kantoren en Bedrijven Noordvleugel (PlaBeKa)		2007	Uitvoeringsstrategie	Het doel van deze uitvoeringsstrategie is tweeledig: • overeenstemming bereiken over de programmering van kantoorlocaties en bedrijventerreinen in de deelregio's van de Noordvleugel; • afspraken maken over – niet vrijblijvende – handhavingsmechanismen. Een uitgangspunt hierbij is dat het aanbod aan kantorenlocaties en bedrijventerreinen in principe vraaggericht dient te zijn. Hierdoor wordt voorkomen dat er een kunstmatig groot aanbod wordt gecreëerd wat op termijn leidt tot leegstand en prijsdalingen op de vastgoedmarkt. Een ander vertrekpunt is dat er moet worden gestreefd naar een versterking van het concurrentievermogen van de regio. Tenslotte is het belangrijk dat elke deelregio kan voorzien in de eigen behoefte aan bedrijfslocaties.		
Haarlem Maatschappelijk op de Kaart		2010 07	Visie op de ruimtelijke structuur van maatschappelijke voorzieningen 2010-2020	Geeft een beschrijving van de gewenste maatschappelijke voorzieningenstructuur voor komende 10 jaar. De visie is in eerste instantie een ruimtelijke ordeningsinstrument. De aandacht richt zich op het in de toekomst "accommoderen" van maatschappelijke activiteiten en organisaties: de ruimtelijke opgave. De huidige voorzieningen en spreiding daarvan in de stad (=aanbod) en de toekomstige ruimtelijke behoefte (=vraag) worden daartoe met elkaar geconfronteerd.	2010 11 25	
Nota Reclame in de openbare ruimte		2007				2007
Bestemmingsplannen						
Nota Standplaatsen						
Inrichtingsplannen Oude Groenmarkt, Grote Markt, Klokhuisplein						

Nog niet in gebruik genomen.

Waarom is deze kaart gemaakt? Wie gebruikt het? Kaart met ankerpunten en -plekken.

Voor de totale Noordvleugel betekent de uitvoeringsstrategie het schrappen van meer dan 3 miljoen m2 overaanbod van nieuwe kantoorplannen en een locatieonderzoek voor 485 hectare tekort aan bedrijfsterrein. Voor Haarlem betekent dit - naast fasering, segmentering en temporisering van het kantoorprogramma zoals in de bijgevoegde tabellen aangegeven- een gemengde functie (naast kantoren ook bedrijfsfunctie) voor 100.000 m2 kantorengedeelte in het OostPoortWestgedeelte van het Spoorzone-masterplan (dit is dan 100.000 m2 extra bovenop de in het masterplan voor dit gebied opgenomen 35.000 m2 aan gemengde bedrijfs-/kantoorfuncties) Dit kan 6 hectare extra bedrijfsterrein opleveren om het tekort aan bedrijfsterrein van bijna 10 hectare in de regio Haarlem op te vangen.

Behalve richting geven aan ruimtelijke ontwikkelingen vormt de visie ook een bindend element en toetsingskader van al het ruimtelijk relevante beleid van de afzonderlijke sociaal maatschappelijke sectoren.

In de nota worden diverse locaties aangegeven waar kansen liggen om de sociaal-maatschappelijke voorzieningen naar een hoger plan te tillen. Samenhang, multifunctionaliteit en clustering zijn daarbij uitgangspunten.

De visie valt onder de paraplu van het Structuurplan.

Detailhandelsnota Haarlem Winkelstad		2002			
Detailhandelsnota 2001-2011		2001		Integrale benadering, verbetering en in stand houding positie Haarlem als winkelstad.	
Beheersnota terrassen		2003		Aangeven waar terrassen mogen worden geëxploiteerd en op welke wijze.	
Toepassing Natuurtoets in Haarlem					
Folder met aanbevelingen, spelregels en tips met betrekking tot gevelgroen en Samenwerken in het groen met bewoners				Geveltuinen zijn waardevol, vooral in stenige buurten. Graag behouden, maar wel regels opstellen.	
Hotelnota		2010		Bestaande hotelcapaciteit in Haarlem uit breiden. Om deze ambitie te onderbouwen en op een kwalitatief verantwoorde wijze te kunnen realiseren is een beleidskader voor de hotelontwikkeling in Haarlem gewenst.	
Nota kunst in de Openbare Ruimte	STZ, afdeling Economie&Cultuur	27-9-2011	beleidsplan	Kunst in de openbare ruimte kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ervaring van de openbare ruimte als aangenaam, aantrekkelijk, veilig. Kunst in de openbare ruimte gaat een directe relatie aan met de omgeving en daardoor ook met het publiek. Het is niet los te denken van dit uitgangspunt en dient ook te gebeuren met inhoudelijke visie en met oog voor de ruimte. Welke betekenis geeft het en hoe communiceert het met zijn omgeving? Deze vraag vormt het kader waarin het Kunst in de Openbare Ruimte tot stand komt. Dit houdt in dat het al bij de inrichting van die openbare ruimte in het plan wordt meegenomen. De aantrekkelijkheid van de openbare ruimte is op deze manier een wezenlijk onderdeel van de openbare ruimte. Verder is het o.a. de ambitie om een collectie te vormen met een eigen gezicht, aansprekend en herkenbaar als de collectie van de stad Haarlem en deze te blijven actualiseren met hedendaagse kunst, het erfgoed van morgen, dat ook in de toekomst de collectie waardevol blijft.	27-9-2011
Speelruimteplan Haarlem (SRPH)	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en JOS	2000 03 02	Kaderstellend beleid	Dit beleidsdocument geeft, op basis van de voorgestelde financiële dekking, kaders voor de realisatie van een samenhangend net van routes en speelplekken, het speelweefsel, die door kinderen en jongeren zelfstandig kunnen worden gebruikt.	2000 07 19 2000 03 02

Kaart met mogelijk hotellocaties en een inventarisatie van bestaande hotels.

Het nieuwe beleid kunst in de openbare ruimte is recent vastgesteld en wordt nu geïmplementeerd. Kunst in de openbare ruimte wordt een deelopdracht van de Structuurvisie Openbare Ruimte.

Kunst in de openbare ruimte kan een belangrijke bijdrage leveren aan de beleving van de openbare ruimte als aangenaam, aantrekkelijk en veilig.

Kunst in de openbare ruimte is van invloed op de ruimtelijke kwaliteit, omdat het o.a. bijdraagt aan de beleving van de openbare ruimte. Deel 2 van de nota RK omvat beoordelingskaders voor ruimtelijke kwaliteit, voor onbebouwde en bebouwde ruimte. Zo ook voor Kunst in de openbare Ruimte.

Vigerend

Een samenhangend net van routes en speelplekken, het speelweefsel, die door kinderen en jongeren zelfstandig kunnen worden gebruikt.

Er zijn uitvoeringskaarten

Uitvoeringsprogramma SRPH	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en JOS	2001 03 05	Uitvoeringsplan	Uitvoeringsprogramma	college bevoegdheid	2001 03 05
Schoolpleinen en openbare ruimte	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en JOS	2003 10 17	Kaderstellend beleid	Dit advies geeft de onderbouwing om de schoolpleinen niet aan de openbare ruimte toe te voegen.	college bevoegdheid	2003 10 17
Speelruimteplan, evaluatie en actualisatie	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en JOS	2009 06 (oorspronkelijk doc uit 2000)			niet vastgesteld	2009 06 08
Gemeentelijk rioleringsplan	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB, VG, JOS en Milieu	2007 10 23	Kaderstellend beleid		2008 01 17	2007 10 23
WOP Amsterdamsebuurt	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en VG	2008	Kaderstellend beleid			
WOP Patrimoniumbuurt	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en VG	2006	Kaderstellend beleid			
WOP Garenkokerskwartier	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en VG	2008	Kaderstellend beleid			
Areaaluitbreiding openbare ruimte	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en VG	2003	Kaderstellend beleid		Collegebevoegdheid	2003 12 23
Beheersnota uitstallingen	WZ/BOGV, POGV, DB&T, GM, SZ/RB en VVH	2005	Kaderstellend beleid		Collegebevoegdheid	2005 02 08

Vigerend	Een samenhangend net van routes en speelplekken, het speelweefsel, die door kinderen en jongeren zelfstandig kunnen worden gebruikt.	Er zijn uitvoeringskaarten
Vigerend	De relatie tussen openbare - en publieke ruimte.	De raad van State heeft bij de vaststelling van het bestemmingsplan voor Spaarndam een uitspraak gedaan over de bruikbaarheid van schoolpleinen na schooltijd en in vakanties. Deze uitspraak kan precedentwerking hebben voor andere bestemmingsplanprocedures in Haarlem.
vigerend	Afkoppeling van regenwater in de openbare ruimte	

Haarlem

STEEN
HUIS
MEURS

COLOFON

Dit onderzoek werd uitgevoerd door Steenhuismeurs te Schiedam in opdracht van en in samenwerking met de gemeente Haarlem.

Projectteam:

Prof. dr. ir. Paul Meurs, dr. Marinke Steenhuis, drs. Lara Voerman, Desiree Kerklaan Ba.

Beeld: bronvermelding staat in bijschriften

Fotografie: tenzij ander vermeldt: Steenhuismeurs BV,
Schiedam

Lange Haven 9, 3111 CA Schiedam

www.steenhuismeurs.nl

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Steenhuismeurs.

© Steenhuismeurs BV 2011